

ZPRÁVA O STAVU ROMSKÉ MENŠINY V ČESKÉ REPUBLICE ZA ROKY 2023-2024

Úřad vlády
České republiky

Vládní
zmocněnkyně
pro záležitosti
romské menšiny

Úvodní slovo vládní zmocněnkyně pro záležitosti romské menšiny

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

když se ohlédnu zpět na roky 2023 a 2024, vidím z hlediska postavení romské menšiny mnoho posunů, které dávají naději. Více než dřív mám pocit, že hlas Romů a Romek je slyšet, že se o našich (dříve spíše opomíjených) tématech mluví ve veřejném prostoru, v médiích i v rozhodujících institucích. Při oficiálních akcích nebo jednáních potkávám stále více Romů a Romek, kteří díky podpoře získali nové dovednosti a sebevědomí a hrdě i odborně zastupují romskou menšinu na veřejnosti.

Zpráva o stavu romské menšiny v České republice vzniká pravidelně už od roku 2004. Tato Zpráva za roky 2023 a 2024 je však první v novém, stručnějším a čtivějším formátu. Naším cílem je, aby přinášela jasná fakta a zároveň i doporučení z praxe.

Při tvorbě Zprávy jsme vycházeli z dotazníkového šetření mezi členy a členkami Rady vlády pro záležitosti romské menšiny, jejími výbory a pracovními skupinami, stejně jako z podnětů romských a proromských nestátních neziskových organizací a romské občanské společnosti, z relevantních výzkumů a šetření a z podkladů od krajských koordinátorů pro romské záležitosti, ministerstev a dalších institucí. Výjimečné bylo, že se do přípravy mohla poprvé zapojit také samotná veřejnost, zejména romská občanská společnost. Ve spolupráci s Úřadem vlády ČR jsme spustili online dotazník, kde mohli Romové a Romky popsat své zkušenosti s každodenním životem, s tím, co se daří, i s tím, kde stále narážejí na překážky. Tento přístup považuji za velký posun, protože díky němu Zpráva odráží reálné zkušenosti lidí z praxe, nejen úřední data a analýzy.

Roky 2023 a 2024 byly pro romskou agendu v mnohém přelomové. Ukázalo se, že zřízení pozice vládní zmocněnkyně pro záležitosti romské menšiny na konci roku 2022 bylo zásadním krokem. Různí aktéři veřejné správy i občanského sektoru potřebovali osobu, na kterou by se mohli obracet v oblasti témat spojených s romskou menšinou, která by je propojovala formálně i neformálně a která by hájila zájmy Romů a Romek veřejně i v místech, kde Romky a Romové přímo žijí.

V roce 2024 vláda České republiky a další instituce přijaly právně nezávaznou definici anticiganismu. Tento krok považuji za velmi důležitý pro pojmenování a řešení nenávisti a predsudků, kterým Romové a Romky v každodenním životě čelí. Podařilo se to také díky spolupráci s Mezinárodní aliancí na památku holokaustu (IHRA), Židovskou obcí a dalšími partnery. Definice se následně začala promítat i do praxe, například při školení policistů zaměřených na odstraňování stereotypů a predsudečného násilí.

Velkým milníkem bylo otevření Památníku holokaustu Romů a Sintů v Letech u Písku v květnu 2024, které završilo dlouholeté úsilí o důstojnou připomínku obětí romského holokaustu. Pokračovalo také odškodňování obětí protiprávních sterilizací a jednali jsme s Ministerstvem zdravotnictví o zjednodušení procesu podávání žádostí. Podpořili jsme také organizace, které pomáhaly protiprávně sterilizovaným osobám žádosti vyřídit. Na tématu jsem spolupracovala s Kanceláří veřejného ochránce práv, se kterou jsme společně připravili i seriál k boji s diskriminací.

V oblasti vzdělávání jsme zahájili spolupráci na revizi rámcových vzdělávacích programů a na zařazení romské tematiky do modelových školních vzdělávacích programů, aby se téma romské historie, kultury, identity a obecně soužití a dialogu různých menšin a majority stalo přirozenou součástí vzdělávání.

V roce 2024 Rada vlády pro záležitosti romské menšiny přijala definici participace Romů a také definici komunitní práce a komunitního organizování. Komunitní práci považuji za klíčový nástroj skutečné změny. Umožňuje lidem, aby sami ovlivňovali dění, přebírali odpovědnost a měnili věci kolem sebe. Podporovala jsem romské lídry a lídryně v regionech a vznik formálních i neformálních uskupení, jako jsou městské romské rady nebo osadní výbory.

K systémovým změnám přispěla také revize Strategie rovnosti, začlenění a participace Romů 2021–2030, do které jsme s Úřadem vlády ČR zapojili resorty, kraje i zástupce romské občanské společnosti. Revize aktualizovala cíle a opatření tak, aby lépe reagovala na současné potřeby romské populace, zejména v oblastech vzdělávání, bydlení a podpory participace.

Spolupracovala jsem na řadě legislativních předpisů, mj. také přípravě zákona o podpoře bydlení, novely školského zákona a na prodloužení lhůty pro podání žádostí o odškodnění obětí protiprávních sterilizací.

Při povodních, které v roce 2024 zasáhly část republiky, se ukázala síla spolupráce mezi státní správou, obcemi a komunitními organizacemi. Díky neustálé komunikaci s Úřadem práce ČR se podařilo operativně řešit pomoc postiženým romským rodinám.

Do praxe se promítly také výsledky spolupráce mezi státní správou a byznysem. Navázala jsem partnerství s organizací Byznys pro společnost, z.s. a společně jsme začali pracovat na nové kategorii Roma Friendly Company v rámci Cen Charty diversity.

Tato Zpráva není jen souhrnem dat a opatření, ale také příběhem o tom, že Romové a Romky jsou aktivní součástí české společnosti, že mají chuť i schopnost podílet se na jejím rozvoji, a že si zaslouží respekt a partnerský přístup.

Ráda bych zde poděkovala všem, kdo se na přípravě podíleli. Zejména pak děkuji kolegům a kolegyním z [Odboru lidských práv a ochrany menšin Úřadu vlády ČR](#), konkrétně Oddělení národnostních menšin a romských záležitostí, které mi poskytuje i podporu v mé činnosti vládní zmocněnkyně.

S úctou,

Lucie Fuková
vládní zmocněnkyně pro záležitosti romské menšiny

Obsah

Seznam použitých zkratk.....	6
1. Úvod	8
2. Soužití Romů a většinové společnosti.....	11
2.1. Veřejné mínění	11
2.2. Emancipace – podpora rovnosti, začleňování a participace	12
2.2.1. Participace Romů ve volbách a veřejném dění	12
2.2.2. Zastoupení ve správních a poradních strukturách	13
2.2.3. Sociální vyloučení	14
2.2.4. Soužití s romskými uprchlíky z Ukrajiny	18
2.2.5. Romská kultura, jazyk a dějiny	19
2.2.6. Doporučení.....	22
2.3. Anticikanismus	23
2.3.1. Případy nenávistných činů a diskriminace	24
2.3.2. Prevence a řešení anticikanismu	25
2.3.3. Doporučení.....	27
2.4. Aktivity občanské společnosti	29
2.5. Postavení romských žen a LGBTI+ osob v romské populaci.....	29
2.5.1. Doporučení.....	31
2.6. Sběr dat.....	31
3. Situace Romů v jednotlivých oblastech integrace	33
3.1. Vzdělávání	33
3.1.1. Vzdělanostní úroveň Romů	33
3.1.2. Podpora ze strany veřejné správy.....	34
3.1.3. Předškolní vzdělávání	36
3.1.4. Základní vzdělávání	37
3.1.5. Sekundární a terciální vzdělávání	39
3.1.6. Doporučení.....	40
3.2. Zaměstnanost.....	41
3.2.1. Míra zaměstnanosti a nezaměstnanost	41
3.2.2. Podíl osob v exekuci a v šedé ekonomice	44
3.2.3. Genderové rozdíly, mladí lidé	44
3.2.4. Diskriminace na trhu práce	46

3.2.5.	Aktivní politika zaměstnanosti.....	47
3.2.6.	Podpora sociálního podnikání.....	48
3.2.7.	Doporučení.....	49
3.3.	Bydlení	50
3.3.1.	Kvalita bydlení.....	50
3.3.2.	Diskriminace a prostorová segregace	51
3.3.3.	Přístup k bydlení.....	52
3.3.4.	Podpora ze strany veřejné správy.....	54
3.3.5.	Role obcí a jejich přístup k obecnímu a sociálnímu bydlení	55
3.3.6.	Doporučení.....	56
3.4.	Zdraví	57
3.4.1.	Zdravotní stav romské populace.....	57
3.4.2.	Přístup ke zdravotní péči	58
3.4.3.	Prevence a zdravotní gramotnost	59
3.4.4.	Psychické zdraví a návykové látky.....	59
3.4.5.	Odškodnění protiprávně sterilizovaných žen	60
3.4.6.	Projekty v oblasti zdraví.....	61
3.4.7.	Doporučení.....	62
4.	Závěr.....	63

Seznam použitých zkratk

APZ	Aktivní politika zaměstnanosti
ASZ	Agentura pro sociální začleňování
ČOI	Česká obchodní inspekce
krajští koordinátoři	krajští koordinátoři pro romské záležitosti
KVOP	Kancelář veřejného ochránce práv
MK	Ministerstvo kultury
MMR	Ministerstvo pro místní rozvoj
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MRK	Muzeum romské kultury
MŠ	Mateřská škola
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MV	Ministerstvo vnitra
MSp	Ministerstvo spravedlnosti
KVZ	Kancelář Kanceláře vládního zmocněnce pro zastupování ČR před Evropským soudem pro lidská práva , Msp
NNO	Nestátní neziskové organizace
ORP	Obec s rozšířenou působností
RILSA	Výzkumný ústav práce a sociálních věcí
RILSA 2024	Zpráva o socioekonomické situaci romské populace v ČR 2023/2024
RVNM	Rada vlády pro národnostní menšiny
RVP ZV UV	Rámcový vzdělávací program se sníženými nároky na výstupy ze vzdělávání z důvodu mentálního postižení
RVZRM	Rada vlády pro záležitosti romské menšiny
SVL	Sociálně vyloučené lokality
SLDB	Sčítání lidu, domů a bytů
SŠ	Střední škola
SÚPM	Společensky účelná pracovní místa
SVL-SILC 2023	Šetření ASZ Životní podmínky obyvatel SVL: Romové a neromové v SVL
ÚP	Úřad práce ČR

Úřad vlády
České republiky

VPP	Veřejně prospěšné práce
VŠPS	Výběrové šetření pracovních sil
Zpráva	Zpráva o stavu romské menšiny v České republice za roky 2023 a 2024
ZŠ	Základní škola

1. Úvod

Předseda vlády ve spolupráci s vládní zmocněnkyní pro romské záležitosti předkládá, na základě usnesení vlády ze dne 14. února 2024 č. 110 o Zprávě o stavu romské menšiny v České republice za rok 2022, tento materiál s cílem přiblížit aktuální situaci Romů v ČR a poskytnout přehled realizovaných aktivit vedoucích ke zlepšení jejich situace.

Zpráva o stavu romské menšiny v České republice za roky 2023 a 2024 (dále jen „Zpráva“) je zpracována na základě podkladů, které byly Úřadu vlády ČR poskytnuty jednotlivými orgány státní správy a dalšími institucemi. Významným zdrojem informací byli krajští koordinátoři pro romské záležitosti (dále jen „krajští koordinátoři“), kteří stejně jako v předchozích letech zpracovali podklady dle osnovy vypracované Úřadem vlády ČR. Kapitoly jsou také doplněny o informace plynoucí z veřejně dostupných výzkumů a statistik. Oddělení národnostních menšin a romských záležitostí Odboru lidských práv a ochrany menšin, které je mj. sekretariátem Rady vlády pro záležitosti romské menšiny (dále jen „RVZRM“), dále oslovilo Radu vlády pro záležitosti romské menšiny, její výbory a pracovní skupiny a širší veřejnost prostřednictvím dotazníku, v rámci kterého se zájemci mohli vyjádřit k aktuální situaci týkající se romské populace. Bylo zasáno 46 odpovědí, a to od nestátních neziskových organizací (dále jen „NNO“), samospráv i jednotlivců. Informace získané z těchto dotazníků jsou v textu uvedeny v poli s modrým pozadím.

Podobně jako v předchozích letech bylo hodnocení dopadů realizovaných aktivit komplikováno faktem, že v ČR nejsou plošně sledovány počty Romů a jejich účast na aktivitách NNO a jednotlivých orgánů veřejné správy. V případě počtu Romů uvedených v této Zprávě jde proto zpravidla o kvalifikované odhady zainteresovaných aktérů, zejména z řad krajských koordinátorů či romských poradců v obcích s rozšířenou působností (dále jen „ORP“), není-li uvedeno jinak.

Obsah a struktura Zprávy reaguje na Strategii rovnosti, začlenění a participace Romů (Strategie romské integrace) 2021–2030. První kapitola shrnuje stav soužití Romů s většinovou společností, jejich participaci, projevy anticikanismu¹, roli občanské společnosti a zdůrazňuje význam romské kultury, jazyka a dějin. Další kapitoly popisují situaci v jednotlivých oblastech integrace: vzdělávání, zaměstnanosti, bydlení a zdraví. Kapitoly obsahují na závěr doporučení, která vyplývají z odborných analýz, navrhuje je občanská společnost nebo zástupci samospráv (především krajští koordinátoři).

Níže uvádíme přehled hlavních zjištění jednotlivých kapitol Zprávy. Potvrzuje se přetrvávající trend, že v oblasti romské integrace nedochází k zásadním pozitivním změnám.

Soužití Romů a většinové společnosti

Kontakty mezi Romy a většinovou společností jsou omezené a přetrvávají stereotypy i anticikanismus, což komplikuje vzájemné porozumění. Přesto se ukazuje, že tam, kde existují rozmanité formy kontaktu, jsou postoje tolerantnější. Projekty veřejné správy a NNO se snaží podporovat začleňování, sousedské soužití a osvětu, i když nerovnosti a diskriminace nadále přetrvávají.

¹ Viz nová definice anticikanismu přijatá vládou 10. dubna 2024; blíže kapitola 2.3.

Emancipace – podpora rovnosti, začleňování a participace

Romové mají mizivé zastoupení v politických a veřejných funkcích – nejsou zastoupeni v parlamentu ani v senátu a jen malý počet kandidoval ve volbách. Významným problémem je sociální vyloučení a jeho přenos mezi generacemi. Rada vlády pro záležitosti romské menšiny v roce 2024 přijala [definici romské participace](#). Dle definice se za participací Romů považuje aktivní a plnohodnotná účast příslušníků romské menšiny na veřejném, politickém, kulturním a sociálním životě České republiky, v souladu s principy rovnosti, nediskriminace a partnerství.

Anticikanismus

Anticikanismus zůstává rozšířenou formou diskriminace, projevující se verbálními útoky, nenávisťnými projevy na internetu i fyzickým násilím. Online anticikanismus je v Česku rozšířený a často tolerovaný fenomén. Přijetí právně nezávazné anticikanismu vládou ČR v roce 2024 je krokem k lepšímu rozpoznávání a pojmenovávání problému. Přetrvává však vysoká míra diskriminace a nesoulad mezi vysokým výskytem případů předsudečného násilí a nenávisťných projevů, na jedné straně, a nízkým počtem trestně stíhaných případů, na straně druhé. Neschopnost státu reagovat na nezákonné, diskriminační nebo předsudečné, jednání mj. ještě více podkopává již tak nízkou důvěru obětí v něj.

Kultura

Romská kultura byla prezentována prostřednictvím desítek festivalů, výstav a komunitních akcí napříč ČR. Významnou roli sehrává Muzeum romské kultury (dále jen „MRK“), které spravuje pietní místa romského holokaustu. Dne 23. dubna 2024 byl slavnostně otevřen památník v Letech u Písku, což představovalo završení dlouholeté snahy za důstojné připomenutí holokaustu Romů a Sintů.

Vzdělávání

Segregace romských dětí zůstává závažným problémem – podle odhadů tvoří romští žáci zhruba čtvrtinu dětí v základních školách (dále jen „ZŠ“) zřízených podle § 16 odst. 9 školského zákona. Reforma vzdělávání přinesla dílčí zlepšení, avšak romské děti jsou stále často vzdělávány segregovaně. Přetrvávající segregaci nelze vysvětlit jen vzdělávacími potřebami dětí, ale zejména sociálními faktory a diagnostickou praxí. Nedostatečné kapacity školních poradců, asistentů pedagoga a finanční bariéry v přístupu k mimoškolním aktivitám dále prohlubují nerovnosti. Účast romských dětí v mateřských školách (dále jen „MŠ“) je dlouhodobě nízká a stagnuje.

Zaměstnanost

Míra zaměstnanosti Romů se dlouhodobě pohybuje mezi 40 a 50 %, přičemž ženy jsou postihovány daleko výrazněji než muži. Klíčovými bariérami jsou nízká kvalifikace, vysoká zadluženost a přetrvávající diskriminace na trhu práce. Častým jevem zůstává nelegální práce, která je spojena s exekucemi a snahou vyhnout se oficiálním srážkám ze mzdy. Úřad práce ČR (dále jen „ÚP“) i NNO realizují projekty rekvalifikací, tréninkových míst a sociálních podniků, ale jejich kapacita nestačí pokrýt potřeby.

Bydlení

Romské domácnosti jsou častěji, než domácnosti většinové populace ohroženy bytovou nouzí. Krátkodobé nájemní smlouvy, špatný technický stav bytů a přetrvávající diskriminace na trhu

omezují možnosti dlouhodobého bydlení. Více než 90 % romských obyvatel sociálně vyloučených lokalit (dále jen „SVL“) má alespoň jeden vážný problém s bydlením. Rozvíjejí se projekty Housing First a garanční fondy, které poskytují pronajímatelům jistotu. Stále však chybí dostatek obecních bytů a systémová podpora obcí, což vede k regionálním nerovnostem.

Zdraví

Romská populace vykazuje horší zdravotní stav než většinová společnost – častější výskyt kardiovaskulárních onemocnění, cukrovky či respiračních nemocí je důsledkem sociálních podmínek a životního stylu. Přístup ke zdravotní péči komplikuje nedostatek praktických lékařů, pediatrů, zubařů i dalších specialistů. Důležitou roli hrají zdravotní mediátoři a komunitní programy, které zprostředkovávají péči a zvyšují zdravotní gramotnost. Přetrvává však diskriminace ze strany zdravotnického personálu a nízká dostupnost psychiatrické a adiktologické péče, což se projevuje zejména u mladých lidí.

2. Soužití Romů a většinové společnosti

Tato kapitola se zabývá soužitím Romů a většinové společnosti v ČR. Ukazuje, že kontakty mezi oběma skupinami jsou často omezené a stereotypy i anticikanismus zůstávají významnou překážkou vzájemného porozumění. Popsané projekty a iniciativy veřejné správy i neziskového sektoru se snaží zlepšit začleňování Romů, posílit jejich účast na veřejném životě a řešit problémy spojené se sociálním vyloučením. Data z výzkumů dokládají přetrvávající nerovnosti, nízkou politickou reprezentaci a častou diskriminaci Romů.

2.1. Veřejné mínění

Výsledky výzkumu Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí (dále jen „RILSA“) [Postoje obecné populace České republiky k Romům](#) publikovaného v roce 2023 ukázaly, že většina české populace má s Romy spíše omezené a málo rozmanité kontakty – nejčastěji dochází ke kontaktu při běžném pohybu na veřejnosti, zatímco mezi nejméně časté patří kontakt v příbuzenství nebo mezi blízkými přáteli. Polovina dotazovaných uvedla, že má kontakt s Romy pouze v jedné oblasti (např. jen v běžném životě nebo jako s klientem/zákazníkem) nebo žádný.

Z hlediska postojů k romské populaci 49 % respondentů uvedlo, že by jim vadilo mít Roma v příbuzenství, 35 % mít ho jako blízkého přítele. Nejméně respondentům vadí kontakt s Romy při výkonu zaměstnání nebo v běžném životě. 16 % respondentů vykazovalo vysokou míru odmítání Romů, zatímco 40 % respondentů deklarovalo, že by jim kontakt s Romy nevadil v žádné z posuzovaných oblastí.

Analýza dále potvrdila mírnou souvislost mezi rozmanitostí kontaktů a tolerantnějšími postoji – čím více oblastí, ve kterých se člověk s Romy setkává, tím menší je jeho sociální distance vůči nim. Významnou roli hraje také dosažené vzdělání – čím vyšší vzdělání, tím vyšší míra tolerance, a to i v případech, kdy jsou reálné kontakty méně časté. Ženy a osoby s vyšším příjmem rovněž vykazují mírně vstřícnější postoje.

V rámci iniciativy **HateFree** byly v letech 2022 a 2023 v rámci dokumentárního podcastu Exeriéry realizovány rozhovory se zástupci menšin či jiných marginalizovaných skupin. Prostřednictvím kampaně HateFree Art v roce 2024 bylo využito umění jako prostředek k otevírání diskuse o předsudcích, diskriminaci a soužití ve společnosti.

Realizace kampaně HateFree byla k 30. dubnu 2024 ukončena po 10 letech existence. Pokračování kampaně není dle slov Ministerstva pro místní rozvoj (dále jen „MMR“) z věcných ani z finančních důvodů možné. Částečně na ni navazuje projekt [Obec pro všechny](#), realizovaný Agenturou pro sociální začleňování (dále jen „ASZ“), jehož cílem je snižovat projevy anticikanismu a odstraňovat bariéry bránící integraci Romů na místní úrovni. Projekt se zaměřuje na zlepšení soužití v obcích. Analytická část projektu se věnuje odhalování příčin anticikanismu, systémové diskriminace a nerovného zacházení s Romy v komunitním prostředí.

Respondenti dotazníku zdůrazňují, že je důležité nahlížet na romskou menšinu z jejích vlastních hledisek, nikoliv pouze optikou majority, a zároveň ukazovat většinové společnosti, že Romové žijí obdobně jako ostatní. Současné nástroje jsou nedostatečné a pouze povrchní, problémy se proto přenášejí z generace na generaci. Velký důraz je třeba klást na osvětu v médiích, zejména na prezentaci pozitivních příkladů Romů. Respondenti poukazovali také na potřebu objektivního řešení sousedských sporů a pořádání akcí otevřených i pro majoritu. Zmíněna byla rovněž dlouhodobá bariéra v podobě pasivity a demotivace části romské populace, pramenící z celoživotních negativních zkušeností, která komplikuje zapojování do společenských aktivit a hledání řešení.

2.2. Emancipace – podpora rovnosti, začleňování a participace

Emancipace a podpora rovnosti, začleňování a participace Romů a Romek patří k dlouhodobým prioritám státní politiky i občanského sektoru. Kapitola shrnuje nejdůležitější kroky v oblasti komunitního rozvoje, zvyšování účasti Romů a Romek na veřejném dění a institucionální podpory integrace v letech 2023 a 2024. Důraz je kladen na aktuální projekty, účast ve volbách a veřejných funkcích, zapojení do poradních struktur a situaci v oblasti sociálního vyloučení.

2.2.1. Participace Romů a Romek ve volbách a veřejném dění

Romům jako občanům ČR přísluší politická práva, jako je účast na správě věcí veřejných. **Zastoupení Romů ve volených funkcích** na národní či lokální úrovni je však pořád mizivé. Nejsou přítomni ani v jedné z komor parlamentu, tj. v senátu ani v poslanecké sněmovně.

Podle informací serveru Romea.cz kandidovalo v krajských volbách v roce 2024 nejméně 11 Romů nebo Romek, nikdo z nich však neuspěl. V senátních volbách v témže roce nekandidoval zřejmě žádný Rom nebo Romka. Do Evropského parlamentu v roce 2024 kandidovali 3 zástupci romské menšiny.

Rada vlády pro záležitosti romské menšiny v roce 2024 přijala [definici romské participace](#). Dle definice se za participaci Romů považuje aktivní a plnohodnotná účast příslušníků romské menšiny na veřejném, politickém, kulturním a sociálním životě České republiky, v souladu s principy rovnosti, nediskriminace a partnerství.

Za účelem posílení účasti Romů a Romek v rozhodovacím procesu na národní úrovni nadále i v roce 2023 a 2024 působily RVZRM a Rada vlády pro národnostní menšiny (dále jen „RVNM“). Zástupci romské menšiny se účastní jednání výborů a pracovních skupin RVZRM a RVNM a některých ministerstev. V případě Ministerstva kultury (dále jen „MK“), Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen „MŠMT“), Ministerstva práce a sociálních věcí (dále jen „MPSV“) a Úřadu vlády jsou Romové členy dotačních komisí. Dále jsou Romové zastoupeni v pracovních orgánech MK, MPSV, Ministerstva spravedlnosti, Ministerstva vnitra (dále jen „MV“) a platformách operačních programů fondů Evropské unie. Na úrovni krajů, hlavního města Prahy a ORP působí výbory pro národnostní menšiny a různé pracovní skupiny.

Ze Zprávy o socioekonomické situaci romské populace v České republice 2023/2024 (dále jen „RILSA 2024“, viz část 2.6.) vyplynula menší míra důvěry romských respondentů k institucím než

u obecné populace s výjimkou obecního úřadu a NNO. Nejmarkantnější rozdíl je u vnímání vlády, což je patrné i u účasti ve volbách – v posledních volbách do Poslanecké sněmovny (2021) volila pětina právoplatných romských voličů (24 %). Což je daleko méně než u obecné populace (65 %). Rozvoj a udržitelnost romských, proromských a střešních romských NNO je podporována z Operačního programu Zaměstnanost plus. Výzva 03_22_042 Budování kapacit a profesionalizace romských a proromských NNO např. podporuje i aktivity zaměřující se na podporu participace Romů na činnosti relevantních platforem na místní/regionální/národní úrovni souvisejících s integrací romské menšiny nebo na osvětové informační aktivity zaměřené na posílení účasti Romů a Romek ve volbách.

Dle odpovědí na dotazník je potřeba posilovat občanskou participaci Romů prostřednictvím podpory romských kandidátů v politických stranách, vzdělávání v oblasti leadershipu a zakládání občanských iniciativ či politických platforem. Dále je zdůrazňována nutnost aktivizovat Romy a Romky k větší občanské angažovanosti a více je zapojovat do řešení problémů, které se jich v daných lokalitách bezprostředně týkají.

2.2.2. Zastoupení ve správních a poradních strukturách

K žádným zásadním změnám v oblasti institucionálního zabezpečení romské integrace oproti roku 2022 nedošlo.

Centrální úroveň

RVZRM je poradním orgánem vlády ČR pro integraci Romů, navrhuje a vyhodnocuje opatření a spolupracuje s mezinárodními organizacemi. Vládní zmocněnkyně pro romské záležitosti² koordinuje aktéry na všech úrovních a působí jako poradkyně premiéra; úzce spolupracuje i se zmocněnkyní vlády pro lidská práva.

Krajská úroveň

[Krajští koordinátoři pro romské záležitosti](#) propojují instituce, NNO a odborníky, spolupracují s terénními pracovníky a podílejí se na tvorbě strategií.

Lokální úroveň

Integraci na lokální úrovni by měli zajišťovat romští poradci, terénní pracovníci a konzultanti ASZ, ale téměř pětina ORP tuto pozici romského poradce vůbec nemá nebo často jen s minimálním úvazkem. Agenda romské integrace není samostatně financována, bývá chápána jen jako součást

² Viz Statut vládní zmocněnkyně pro záležitosti romské menšiny

https://www.vlada.cz/cz/ppov/zmocnenci_vlady/vladni-zmocnenkyne-pro-zalezitosti-romske-mensiny-201904/.

sociální práce, což omezuje řešení specifických problémů, např. bydlení či segregace ve vzdělávání.

Respondenti dotazníků zmiňují potřebu efektivní terénní práce, lepší koordinaci aktivit prostřednictvím pracovníka na úrovni ORP, který by znal místní potřeby a propojoval odborníky, a pořádání výjezdních zasedání vládních orgánů. Uváděno bylo i nezvyšování administrativní zátěže v sociálních službách, které odvádí pracovníky od přímé práce s klienty. Jako základ dobré spolupráce byla označena pravidelná setkávání místních aktérů, zejména v rámci komunitního plánování, které umožňuje včas zachytit a řešit krizové situace.

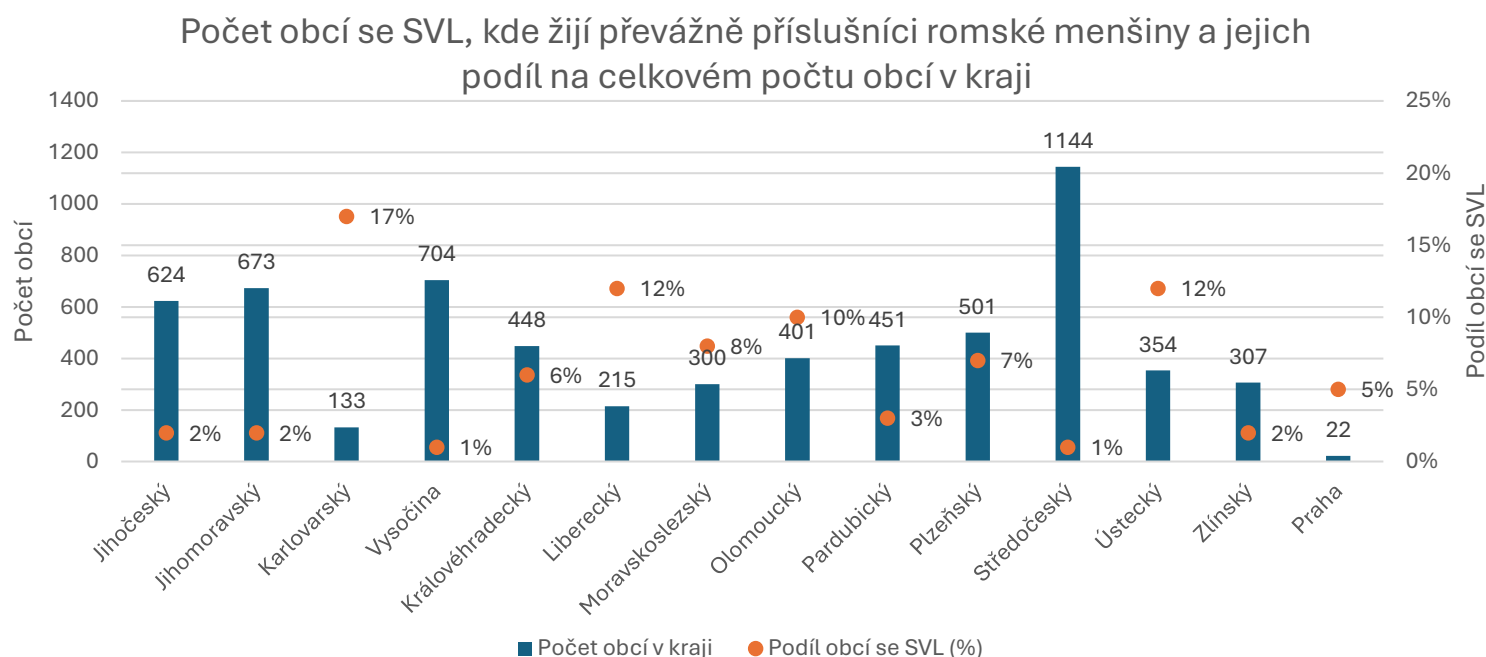
2.2.3. Sociální vyloučení

Sociálně vyloučené lokality jsou v této Zprávě chápány jako místa (dům, ulice, čtvrť) s koncentrací lidí, u nichž se projevují znaky sociálního vyloučení, a která jsou okolními obyvateli vnímána negativně („špatná adresa“, „problémové místo“). Sociální vyloučení znamená postupné a prohlubující se vyčleňování z plné účasti na sociálních, materiálních a symbolických zdrojích společnosti, které slouží k zajištění dobrých životních podmínek, organizaci společenského života a účasti na rozhodování. Je typické souběhem faktorů, které omezují možnosti: (1) uplatnit se na otevřeném trhu práce, (2) využívat veřejné služby včetně sociálních a vzdělávacích, (3) udržovat sociální kontakty, (4) řešit osobní krize (např. zadlužení, nemoc) a (5) podílet se na politickém životě či využívat potřebné schopnosti a dovednosti. V procesu sociálního vyloučení hraje svou roli také etnicita.

Nejvíce obcí se SVL, kde žili převážně příslušníci romské menšiny, se v roce 2024 nacházelo na území Ústeckého kraje (44) a Olomouckého kraje (41), viz Graf č. 1. Nejvyšší podíl obcí se SVL na celkovém počtu obcí v kraji měl Karlovarský kraj (17 %), Liberecký kraj (12 %) a Ústecký kraj (12 %) (viz Graf č. 1).

Graf č. 1 Počet obcí se SVL, kde žijí převážně příslušníci romské menšiny a jejich podíl na celkovém počtu obcí v kraji

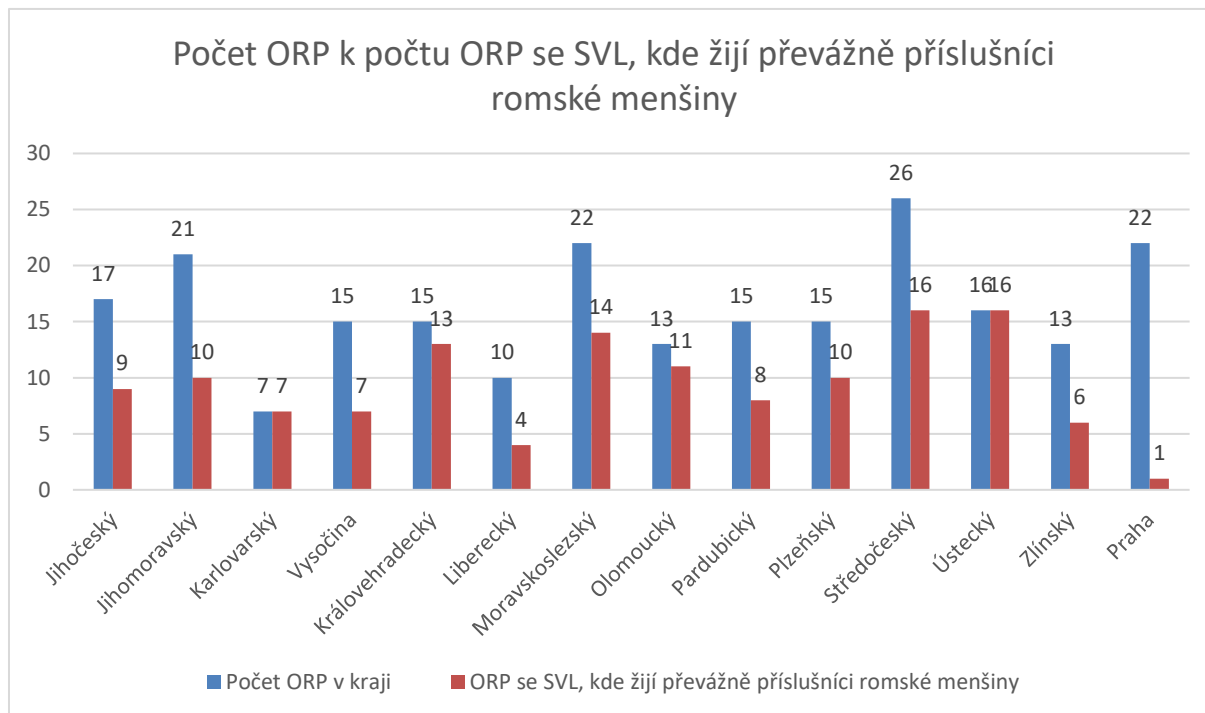

Zdroj: data krajských koordinátorů pro romské záležitosti za jednotlivé kraje za rok 2024

Nejvyšší podíl ORP se SVL na celkovém počtu ORP v kraji má Karlovarský kraj a Ústecký kraj, v nichž se na území všech ORP nachází aspoň jedna SVL, kde žijí převážně příslušníci romské menšiny (viz Graf č. 2).

Graf č. 2 Počet ORP k počtu ORP se SVL, kde žijí převážně příslušníci romské menšiny

Zdroj: data krajských koordinátorů pro romské záležitosti za jednotlivé kraje za rok 2024

Tabulka č. 1 ukazuje, že v roce 2024 z odhadovaných 225 tisíc Romů v Česku žije více než 88 tisíc v SVL, tedy 39 %. Nejvíce Romů obývá Ústecký kraj (69 827), kde v SVL žije přes 32 tisíc osob (46 %). Podobně v Moravskoslezském kraji žije 48 tisíc Romů, z toho téměř 15 tisíc v SVL (31 %). Naopak nejnižší podíl Romů v SVL je na Vysočině (3 %) a v Plzeňském kraji (13 %). Data ukazují, že sociální vyloučení romské populace je silně regionálně nerovnoměrné a nejvíce postihuje severní a severozápadní Čechy a severní Moravu.

Tabulka č. 1 Srovnání odhadu počtu Romů a počtu Romů žijících v SVL

Kraj	Počet Romů	Počet Romů žijících v SVL	Podíl počtu Romů žijících v SVL v %
Jihočeský	8 464	2 443	29
Jihomoravský	N/A ³	13 987	N/A
Karlovarský	12 300	4 580	37
Vysočina	5 763	200	3
Královehradecký	10 518	1 905	18
Liberecký	16 447	3 733	23
Moravskoslezský	48 032	14 770	31
Olomoucký	12 961	5 203	40
Pardubický	6 250	2 235	36
Plzeňský	11 231	1 410	13
Středočeský	20 750	4 510	22
Ústecký	69 827	32 437	46

³ Chybí údaje některých ORP, počet není proto možné uvést.

Zlínský	3 220	956	30
Praha	N/A ⁴	N/A	N/A
Celkem	225 763	88 369	39

Zdroj: data krajských koordinátorů pro romské záležitosti za jednotlivé kraje za rok 2024

V rámci projektu *Systémové zajištění sociálního začleňování* vyvinula ASZ jednotný nástroj nazvaný **Index sociálního vyloučení**. Tento index spojuje klíčové ukazatele z různých oblastí souvisejících se sociálním vyloučením a umožňuje tak celoplošně hodnotit míru jeho výskytu.

Rozsah sociálního vyloučení se napříč Českem meziročně z hlediska indexu sociálního vyloučení neustále zhoršuje.⁵ Mezi lety 2022 a 2023 se počet ohrožených obcí zvýšil z 459 na 539, zatímco mezi roky 2023 a 2024 dále vzrostl na 578. V roce 2023 bylo hlavní příčinou zhoršení prudké zvýšení počtu příspěvků na bydlení (+81 tis.), dlouhodobé nezaměstnanosti (+11 tis.) a dávek na živobytí (+3 tis.), zatímco v roce 2024 byl růst příspěvků na bydlení už mírnější (+23 tis.), ale více narostla dlouhodobá nezaměstnanost (+18 tis.) a mírně i dávky na živobytí (+100 za průměrný měsíc roku). V obou letech pozitivně působilo snižování počtu osob v exekuci i předčasných odchodů ze škol, přičemž v roce 2024 byl pokles školních odchodů výraznější.

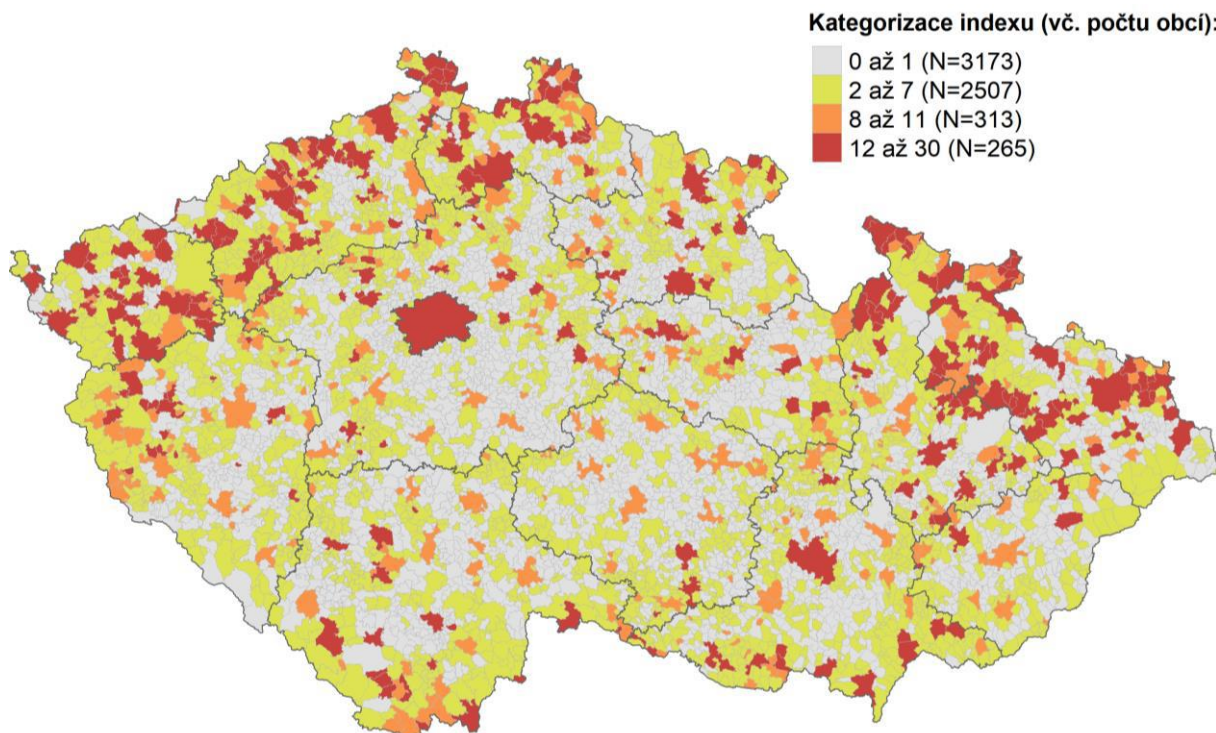
Zatímco v roce 2023 se situace zhoršila ve 2 254 obcích, v roce 2024 už ve 2 356, přibýlo také obcí zatížených více problémy současně – nejprve z 933 na 1 229, poté na 1 440. Nejvíce postiženými regiony (viz Obrázek č. 1) zůstávají dlouhodobě Ústecký, Moravskoslezský a Karlovarský kraj, kde je zároveň velmi nízká dostupnost romských poradců – v Ústeckém a Moravskoslezském kraji činil jejich průměrný úvazek jen 0,2 a v Karlovarském kraji nebyla tato pozice zřízena vůbec.

⁴ Většina dat nedodána nebo neuvedena, počet není proto možné uvést.

⁵ [Sociální vyloučení v Česku: rozsah v roce 2023](#), ASZ, 2024 a [Sociální vyloučení v Česku: rozsah v roce 2024](#), ASZ, 2025.

Obrázek č. 1: Index sociálního vyloučení v obcích v roce 2024

Zdroj: ASZ 2025

Mezi hlavní potřeby romské menšiny patří dle dotazníků motivace ke změně životního stylu a podpora při vymaňování se ze SVL. Jako příklad dobré praxe byla uvedena zkušenost z Novoborska, kde spolupráce s ASZ umožnila propojit klíčové aktéry (školy, sociální služby, úřady a město) k řešení problémů koncepčně, pojmenovat konkrétní potíže, hledat vhodná řešení a získávat finanční prostředky na jejich realizaci.

2.2.4. Soužití s romskými uprchlíky z Ukrajiny

Po vypuknutí války na Ukrajině, která začala 24. února 2022, ČR přijala velké množství uprchlíků z Ukrajiny. Příchod uprchlíků provázela ale také diskriminace směřovaná na romské uprchlíky z Ukrajiny (více viz [Zpráva o stavu romské menšiny v České republice za rok 2022](#)).

V letech 2023 a 2024 byla situace dle zpráv krajských koordinátorů daleko klidnější, do značné míry proto, že ukrajinští Romové ČR většinou opustili. Krajsští koordinátoři dále uváděli, že se u setrvávajících ukrajinských Romů objevovaly problémy se školní docházkou dětí, nedodržováním povinností vůči úřadům (ve věcech nároků na dávky nebo evidence na ÚP) a nízkou motivací k integraci, což zhoršovalo jejich sestěhování do izolovaných lokalit. [Výzkum PAQ Research](#) (2022) naproti tomu ukázal, že rodiče chtějí, aby děti chodily do škol, ale brání jim jazyk, nejisté bydlení a chybějící podpora při zápisech. Kvůli nízké gramotnosti nebo jazykovým bariérám měli potíže vyřídit administrativní náležitosti povinností vůči úřadům a orientovat se v možnostech pomoci.

2.2.5. Romská kultura, jazyk a dějiny

2.2.5.1. Kulturní akce

Nejčastějšími **romskými kulturními akcemi** v letech 2023 a 2024 byly oslavy Mezinárodního dne Romů, různé festivaly romské hudby, tance a kultury (Romfest, Romipen, Ghettofest, Arafest, Miri Gili, Romská píseň), komunitní setkání (např. Den romské kultury, rodinné a sousedské slavnosti, akce pro děti), výtvarné a hudební výstavy, koncerty, taneční a talentové soutěže, sportovní akce (fotbalové turnaje), a také vzdělávací akce zaměřené na jazyk a historii.

Pořadateli těchto akcí jsou především romské spolky a sdružení (např. Společenství Romů na Moravě o.p.s., Roma – spolek HK, Romany Art Workshop z.s., Dživ Lačes z.s., Salut Roma, z.s., Asociace romských představitelů Libereckého kraje, z.s., Lácho lav, IQ Roma servis, z.s., Romodrom, o.p.s., ARA ART, z.s. aj.), kulturní a vzdělávací instituce (např. MRK, městská kulturní centra, školy, knihovny), místní samosprávy a města, ale i jednotlivci.

Nejzásadnější kulturní akcí je mezinárodní Světový romský festival **Khamoro**, každoročně pořádaný na přelomu května a června v Praze od roku 1999 organizací Slovo 21, z.s. společně se Studio Production – SAGA spol. s r.o. Je považován za nejvýznamnější romský kulturní festival na světě a každoročně přiláká přibližně 10 000 návštěvníků z ČR i zahraničí. Festival představuje koncerty romských hudebníků, taneční a divadelní vystoupení, výstavy, filmová promítání, diskuse, semináře a workshopy, akce pro děti a průvod Prahou.

2.2.5.2. Romský jazyk, jeho výuka a podpora

V ČR není romština systematicky vyučována **na základních ani středních školách**. Od září roku 2023 mohou děti navštěvovat kroužek romského jazyka na ZŠ Jungmannova v Jihlavě. Romština není přímo vyučována, je zapojena do aktivit, her a zpěvu. Střední odborné školy managementu a práva v Jihlavě a v Brně nabízejí možnost seznámit se s romským jazykem jako profilovým předmětem. Zařazení romštiny do výuky závisí na rozhodnutí školy, která může podle zájmu žáků, studentů a jejich rodičů a s ohledem na vlastní podmínky nabídnout romštinu jako volitelný či nepovinný předmět. Rozšířenějšímu vyučování romského jazyka brání zejména nízký zájem ze strany rodičů i žáků, případné obavy ze stigmatizace a nedostatek kvalifikovaných vyučujících.

Jedinou **vysokou školou**, kde romistika představuje samostatný studijní program, je Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, a to na Katedře středoevropských studií. Seminář romistiky vydává odborný romistický časopis Romano džaniben (Romské vědění), který vychází kontinuálně od roku 1994.

Romský jazyk je možné dále studovat v rámci studijního programu Sociální a kulturní antropologie na Katedře sociální a kulturní antropologie Filozofické fakulty Univerzity Pardubice. Celkem je zde vyučováno 5 kurzů romštiny. První dva semestry mají studenti romštinu povinnou a v dalších dvou semestrech jako povinně volitelný předmět pro ty, kteří zvolí modul aplikované antropologie. Pátý kurz je už pouze volitelný.

Kurz romského jazyka nabízí Katedra sociální pedagogiky v rámci Kabinetu multikulturní výchovy jako volitelný předmět pro všechny studenty Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity v Brně.

Podporu romského jazyka zajišťují také některé **NNO** prostřednictvím soutěží, výuky i kulturních aktivit. Nová škola, o.p.s. pořádá soutěž [Romano suno \(Romský sen\)](#), která motivuje děti i dospělé k psaní a tvorbě v romštině. Společenství Romů na Moravě o.p.s. realizovalo projekt s tematickými hodinami zaměřenými na slovní zásobu a jazykové dovednosti. Romany art workshop z.s. vyučuje romštinu prostřednictvím divadelních scének. IQ Roma servis, z.s. zapojuje romštinu do předškolního vzdělávání formou pohádek, her a písní a Amaro suno – feder dživipen, z.s. nabízí jazykový kroužek. Klíčovou roli hraje nakladatelství KHER, které vydává romskou literaturu, podporuje autory a nabízí i tituly psané v romštině.

2.2.5.3. *Dějiny a kultura Romů a správa pietních míst romského holokaustu*

V prosinci 2024 byly schváleny MŠMT nové **rámcové vzdělávací programy**, které obsahují informace **o romské historii, kultuře a jazyku**. Výuka by tak měla obsahovat informace o dějinách Romů, včetně období holokaustu, ale také o současném životě Romů.

V oblasti vzdělávání a odborných diskusí se uskutečnil například přednáškový cyklus *Exkurz do kultury a historie Romů* v Moravském zemském muzeu (2023), mezinárodní konference v Písku věnovaná připomínce a výzkumu holokaustu Romů a Sintů (2024), výstavu *Genocida Romů v době 2. světové války* v Památníku Terezín (2024) či diskusní večer *Sdílená zkušenost* pořádaný v rámci projektu Schola Fidentiae (2024), který propojuje osobní příběhy lidí zasažených dramatickými událostmi 20. století s dnešním vzděláváním. V rámci divadelní tvorby se uskutečnilo představení *Cikánský boxer* připomínající příběh romského sportovce pronásledovaného nacisty, doplněné debatou o holokaustu Romů (2024). V Moravské galerii v Brně proběhla výstava *Selma Selman: Skrze plameny* (2024). Tvorba Selmy Selman odráží životní těžkosti a zkušenosti romské menšiny, otevírá témata jako dětské sňatky, postavení žen či vzdělávání a snaží se bořit předsudky.

Památník holokaustu Romů a Sintů v Čechách v Letech u Písku

Po desetiletích čekání byl v Letech u Písku konečně **vybudován** důstojný **Památník holokaustu Romů a Sintů v Čechách**. Na místě, kde se v období nacistického teroru nacházel tábor, který se stal symbolem utrpení romské menšiny, se dnes nachází pietní území, které je propojeno s existující Kulturní památkou Lety. Dne 23. dubna 2024 proběhlo slavnostní otevření za účasti prezidenta republiky, premiéra a dalších vysokých ústavních činitelů ČR i zahraničních hostů. Během soutěže o návrh Památníku holokaustu Romů a Sintů v Čechách porotci zastupující rodiny pozůstalých upozorňovali na [nevhodné umístění jmen obětí na chodníku pietního kruhu](#). Navržené umístění jmen umožňuje návštěvníkům po jménech šlapat, což zástupci pozůstalých považují za nevhodné. V konečné instalaci se námítky z 1. kola nepromítly, ve 2. finálním kole byl totiž návrh jednohlasně schválen všemi sedmi porotci bez námitek. Po zpřístupnění památníku veřejnosti někteří potomci vězněných znovu vyjádřili přání lépe zajistit jména vězněných uváděná na chodníku proti možnému vstupování na ně. MRK a nezávisle na něm také tito vybraní potomci vězněných požádali MK o doplňkové řešení na chodníku se jmény. MK coby zřizovatel MRK poté vešel ve věc v jednání s MRK i potomky, aby zajistil realizaci doplňkového řešení včetně jeho financování, jehož zajištění je pro realizaci věci zásadní. Zástupci MK a vládní zmocněnkyně pro

záležitosti romské menšiny se v roce 2024 setkali s těmito klíčovými členy romské občanské společnosti a MRK, aby projednali možná řešení.

Hodonín u Kunštátu, Památník holokaustu Romů a Sintů na Moravě

V letech 2023 a 2024 proběhla řada významných akcí – přednáška o tábore nucených prací v Hodoníně u Kunštátu, vzpomínkový pochod *Po stopách odboje*, projekce dokumentu *Jak jsem se stala partyzánkou* a přednáška o vzpouře v táboře Sobiboru. V roce 2024 byl zaveden nový edukační program *Já jsem odtamtud utekl...* pro středoškoláky. Uskutečnily se pietní akty k výročí transportů vězňů do Auschwitz-Birkenau za účasti politiků, pamětníků a zástupců institucí.

Centrum Romů a Sintů v Praze

Centrum Romů a Sintů v Praze se má stát novým pražským pracovištěm MRK, zaměřeným na dějiny a kulturu českých Romů a Sintů, především na holokaust, současné postavení Romů a vztahy s majoritou. Na jeho vzniku se podíleli i potomci obětí protektorátních romských táborů, kteří volali po zřízení instituce připomínající „vytěsněný“ holokaust.

S ohledem na značné zpoždění v projektu a velký objem stavebních víceprací ze strany dodavatele bylo rozhodnuto o pozastavení stavebních prací Centra. Dalším krokem bude aktualizace a dopracování projektové dokumentace podle nových poznatků z dosud provedených prací. Akce Centra Romů a Sintů v Praze se tak stále konají na různých místech Prahy.

Mezi hlavní akce Centra patřila dlouhodobá výstava *Otevřená cesta (2022–2024)*, diskusní cyklus *Romská žena v minulosti a současnosti (2023)* a putovní výstava *Příběhy přeživších (2024)*. Realizovány byly také vzdělávací programy *V pasti stereotypů* a *Příběh letského tábora a rodiny Růžičkovy*, které přibližují historii Romů a pomáhají mladým lidem rozpoznávat stereotypy a předsudky.

2.2.5.4. Muzeum romské kultury

MRK v roce 2023 a 2024 nadále působilo jako výjimečná paměťová instituce zabývající se dějinami a kulturou Romů v celoevropském kontextu. MRK pokračovalo v přípravách na vybudování důstojného památníku holokaustu v Letech u Písku a v projektu své pobočky – Centra Romů a Sintů v Praze.

V letech 2023–2024 muzeum nabízelo stálou expozici *Příběh Romů* a několik [výstav](#): *Otevřená cesta/Phundrado drom* mapující výtvarné sbírky, *Příběh romské krajky* o tradičním řemesle finských Romů, výstavu *Vesmíry/Kosmosa/Universes* Zdeňka Daniela a výstavu *Černý motýl* věnovanou umělkyni Kiby Lumberg. Tyto projekty zdůraznily bohatost romské kultury, identity a umělecké tvorby.

MRK uskutečnilo 231 [vzdělávacích akcí pro školy i veřejnost](#). Oblíbený workshop *Příběh Romů* byl rozšířen o interaktivní verzi *Příběh Romů na dotek*. Probíhaly programy k romskému holokaustu, stereotypům, jazyku a významným osobnostem, stejně jako edukační doprovodné akce k aktuálním výstavám. Muzeum organizovalo workshopy a přednášky (např. ve Vítkově 2023),

rodinné programy, mezinárodní konferenci *Romové v Evropě* (2023), akci *Ochutnávka romské literatury* pro studenty Masarykovy univerzity či přednáškový cyklus *Dějiny a kultura Romů* (2023–2024). V roce 2024 proběhly debaty o historii Romů v kontextu současnosti a o mezigeneračním přenosu traumat.

Tradicí je i udílení *Ceny Muzea romské kultury*, která oceňuje osobnosti přispívající k uchování a propagaci romské kultury: v roce 2023 ji získal in memoriam režisér a dokumentarista Robin Stria, v roce 2024 pak Ján Šariský za dlouholetou práci pro MRK a uchovávání romské hudební tradice.

V dotaznících byla zmíněna potřeba symbolického i institucionálního uznání klíčových dnů romské paměti prostřednictvím oficiální účasti zástupců státu, jejich zařazení do státního kalendáře významných dnů a podpory ze strany veřejných institucí. Stát by měl zároveň plně financovat Centrum pro Romy a Sinty v Praze jako hlavní instituci uchováající paměť a vzdělávající veřejnost o holokaustu Romů a Sintů i o anticikanismu. Vzdělávání o holokaustu romských obětí by mělo být obsahem rámcových vzdělávacích programů a doplněné návštěvami památníků v Letech u Písku a Hodoníně u Kunštátu.

Zmíněna byla institucionální podpora romské kultury – od uznání romštiny jako menšinového jazyka a rozvoje jazykového vzdělávání přes podporu kulturních projektů a romských umělců až po vytvoření stálé kamenné scény romského divadla jako národní kulturní instituce. Romská kultura je na celostátní úrovni nedostatečně zastoupena a největší podpora přichází spíše z regionálních či zahraničních zdrojů; navrhuje se vytvořit cílený a stabilní dotační program pro romský kulturní sektor a začlenit romskou kulturu jako samostatnou oblast do strategických dokumentů MK i dalších resortů.

2.2.6. Doporučení

Romští poradci

- Zavést jejich zákonné ukotvení a zajistit stabilní financování.
- Zlepšit systém jejich vzdělávání.

Krajinští koordinátoři

- Vyřešit jejich zařazení do struktury krajských úřadů pro lepší mezioborovou koordinaci.
- Zlepšit systém jejich vzdělávání.

Obce a sociální začleňování

- Formulovat povinnosti obcí v sociálním začleňování v souladu s národními strategiemi.

Romská kultura a kulturní akce

- Zavést stabilní financování romských kulturních akcí na místní, krajské i celostátní úrovni.
- Podporovat spolupráci romských spolků, měst, škol a kulturních institucí, aby se romská kultura přirozeně propojovala s majoritou.

- Posílit propagaci romských akcí v médiích a veřejném prostoru, aby rostla jejich návštěvnost i povědomí majority.

Romský jazyk a literatura

- Systematicky zavést romštinu do výuky.
- Podporovat šíření romské literatury a autorské tvorby (soutěže, nakladatelství, čtení).
- Rozvíjet neformální výuku romštiny prostřednictvím komunitních a kulturních aktivit.

Dějiny a paměť Romů

- Zařadit dějiny a kulturu Romů do školních osnov a podporovat školní programy v muzeích a památkách.
- Stabilně financovat pietní místa romského holokaustu a jejich vzdělávací činnost.
- Zajistit financování MRK a jeho poboček a dokončení projektu Centra Romů a Sintů v Praze.
- Podporovat konference a vzdělávací akce věnované romské historii, literatuře a kultuře.

Další opatření v oblasti emancipace, podpory rovnosti, začleňování a participace obsahuje [Úkolová část Strategie rovnosti, začlenění a participace Romů 2021–2030](#) (Strategický cíl A: Emancipace, podpora rovnosti, začleňování a participace)

2.3. Anticikanismus

Dne 10. dubna 2024 [vláda schválila právně nezávaznou definici anticikanismu](#). Přijetí definice má zvýšit povědomí o diskriminaci Romů a napomoci jasněji rozpoznávat a pojmenovávat projevy anticikanismu ve společnosti. Znění definice vychází z mezinárodního standardu Mezinárodní aliance pro připomínání holokaustu (*International Holocaust Remembrance Alliance*, IHRA):

„Anticikanismus, tzn. diskriminace Romů, je vyjadřování a jednání jedinců, strategie a praxe institucí, které vedou k marginalizaci či vylučování Romů, devalvování romské kultury a životního stylu, fyzickému násilí či projevům nenávisti namířených proti Romům i dalším jedincům a skupinám, které jsou považovány za „Cikány“. Z tohoto důvodu jsou stigmatizováni, či proto byli za dob nacismu nebo i dnes cílem perzekuce. Z důvodu této diskriminace se následně s Romy zachází jako s údajně cizí, odlišnou skupinou a jsou spojováni s celou řadou urážlivých stereotypů a zkreslených představ, které samy o sobě představují specifickou formu rasismu.“

Přestože internet denně zaplavují vysoké počty protiromských nenávistných komentářů, česká justice řeší v trestním řízení ročně pouze několik desítek těchto případů, což ukazuje na nesoulad mezi rozsahem problému a skutečnými právními zásahy. Projekt realizovaný European Roma Rights Centre [Boj proti digitálnímu anticiganismu v České republice](#) ukázal na nízkou důvěru obětí v Policii ČR, bagatelizaci nenávistných činů, ale i na nedostatečnou právní odezvu. Největší část

online nenávistných projevů tvoří xenofobní a protiromské komentáře⁶, které v některých případech přerůstají i ve skutečné činy – [podle Evropské komise](#) zažilo alespoň 30 % Romů v průběhu života obtěžování z nenávistných pohnutek. Tyto skutečnosti ukazují na nutnost aktivnějšího přístupu institucí, lepší spolupráci úřadů a většího důrazu na prevenci, vzdělávání a metodické vedení⁷.

Zpráva RILSA 2024 (více viz 2.6.) ukazuje, že romská populace i nadále čelí značné míře **diskriminace**. Více jak čtvrtina respondentů uvedla, že zažila diskriminační zacházení v posledních 12 měsících – nejčastěji v oblasti zaměstnání, bydlení a ve styku s úřady. Vnímaná diskriminace je často doprovázena nedůvěrou v to, že by se lidé mohli domoci spravedlnosti nebo že by se jim pomoci dostalo ze strany institucí. Mezi Romy přetrvává pocit stigmatizace a nedůstojného zacházení kvůli romské identitě. Romové rovněž projevují nižší míru důvěry v institucionální prostředí a častěji se potýkají s odmítáním či nedůvěrou ze strany většinové společnosti.

Studie [Unpacking Structural and Institutional Racism in 8 European Member States](#) z roku 2024 zkoumala, **jak se rasismus projevuje ve strukturách a institucích** v osmi zemích Evropské unie včetně České republiky. Institucionální rasismus spočívá v historické, společenské a institucionální soustavě pravidel, hodnot a postupů, které systematicky znevýhodňují některé etnické skupiny. Tato nerovnost je často skrytá a posilují ji „colour-blind“ (barevně neutrální) právní a politické rámce, které se vyhýbají pojmu „rasa“ a tím přehlíží skutečné dopady diskriminace. Nejčastějšími oblastmi, kde se má strukturální rasismus projevovat, jsou soudnictví, zdravotnictví, školství, trh práce a bydlení. České antidiskriminační zákony sice umožňují pozitivní opatření, ale neobsahují definici strukturálního rasismu a jejich vymáhání je slabé – žalob je málo, sankce jsou nízké a neexistuje možnost veřejné žaloby. Veřejný ochránce práv řeší jen individuální stížnosti a nemá mandát systematicky se zabývat strukturálním rasismem.

2.3.1. Případy nenávistných činů a diskriminace

V následujících odstavcích jsou v krátkosti popsány některé případy slovních či fyzických útoků na Romy, případně rozhodnutí soudů v těchto případech.⁸ Nejedná se o vyčerpávající seznam událostí, které souvisejí s anticiganismem v ČR.

Poslankyně a zároveň **starostka městské části Brno-Černovice**, Petra Quittová (STAN), během zasedání zastupitelstva v březnu 2024 veřejně zmínila romskou rodinu v hanlivém kontextu, což vyvolalo pobouření a výzvy k rezignaci. Navzdory tlaku Quittová na své funkce nerezignovala.

Koncem listopadu 2024 vyvěsila pediatrička MUDr. Martina Feninová v čekárně ceduli s textem: „**S ohledem na zvyšující se agresivitu Romů s okamžitou platností tyto neregistruji.**“ Po kritice

⁶ [7th evaluation of the Code of Conduct](#), Evropská komise, 2022.

⁷ Jedním z nástrojů pro vzdělávání pracovníků orgánů činných v trestním řízení v ČR v oblasti rozpoznávání nenávistných projevů, jejich vyšetřování a účinného řešení je [Stíhání digitální nenávisti vůči Romům: Příručka opatření pro Českou republiku](#).

⁸ Jako zdroj byl nejčastěji použit zpravodajský server <https://romea.cz/>.

starosty Aše a zásahu úřadů byla cedule odstraněna a zajištěn dohled městské policie. Policie konstatovala, že text není trestným činem a spadá do působnosti lékařské komory.

V červnu 2023 došlo **v Brně k tragickému konfliktu mezi Ukrajincem a skupinou Romů, který vedl k úmrtí mladého Roma**. Následovala vlna napětí mezi oběma skupinami, podpořená dezinformacemi a neobjektivním mediálním zpravodajstvím. Objevily se útoky na domnělé Ukrajince, spontánní shromáždění i pietní akty. Situace se přenesla i do dalších měst, například Pardubic, kde byly hlášeny konflikty mezi romskými a ukrajinskými mladistvými.

Ke zklidnění situace a prevenci dalších možných konfliktů různých komunit byly podniknuty kroky z národní úrovně, a to z pozice ministra vnitra, vládní zmocněnkyně pro záležitosti romské menšiny, vládní zmocněnkyně pro lidská práva a Policie ČR. Komunikace směrem k veřejnosti probíhala prostřednictvím sociálních sítí, médií a proběhlo mimořádné jednání s účastí zástupců Policie ČR, města Brna, kraje i romských a ukrajinských organizací. Policie ČR posílila hlídky v rizikových lokalitách, pořádala kulaté stoly a podílela se na pietních akcích, cílem bylo předejít dalším konfliktům. Významnou roli sehrály NNO, krajští koordinátoři a asistenti prevence kriminality, včetně smíšených hlídek asistentů prevence kriminality Rom–Ukrajinec, kteří s komunitami komunikovali, vyvraceli dezinformace. Po osvobozujícím rozsudku pachatele v březnu 2024 se napětí obnovilo, zejména v podobě verbálních útoků, nenávistných projevů na sociálních sítích, dezinformací a působení tzv. lajfkářů na sociálních sítích. Fyzickým střetům se však tentokrát podařilo předejít díky preventivní práci institucí a zapojení obou menšin.

V červenci 2023 došlo k dalšímu konfliktnímu případu mezi skupinou Romů a Ukrajinců v Pardubicích, přičemž byl jeden z Romů lehce zraněn. Část incidentu byla natočena pozorujícím a dále sdílena na sociálních sítích. Sdílení videa mělo během večerních hodin (téhož dne) několik tisíc sdílení a zhlédnutí. Následující den po incidentu byl v Pardubicích uspořádán protest za účasti stovek Romů, kteří požadovali zajištění bezpečnosti. Vládní zmocněnkyně pro záležitosti romské menšiny za účelem řešení situace uspořádala kulatý stůl se zástupci města, kraje i Policií ČR.

V dubnu 2024 **byl v Kutné Hoře fyzicky napaden Rom mužem ukrajinské národnosti**, což vyvolalo napětí a obavy o bezpečí romské menšiny. Dne 30. dubna proběhla demonstrace asi 200 Romů, kde zazněla kritika postupu Policie ČR i zdravotníků. Policie ČR čin vyšetřovala jako výtržnictví a neshledala rasový motiv, případ postoupila státnímu zastupitelství. Do řešení situace se zapojila veřejná správa – vládní zmocněnkyně pro romské záležitosti, starosta i krajský koordinátor – kteří aktivně komunikovali s oběma stranami a snažili se napětí uklidnit.

2.3.2. Prevence a řešení anticikanismu

V případech diskriminace se Romové obracejí spíše na NNO než na správní úřady a danou situaci už dále nechtějí řešit. Šetření RILSA 2024 (viz část 2.6.) uvádí, že poslední případ pocitované diskriminace ohlásilo 5,3 % osob, které se v posledních 12 měsících cítily diskriminované. Poslední případ fyzického násilí ohlásilo 51,2 % osob a poslední případ obtěžování nahlásilo 8,8 % osob, které byly takovému jednání v posledních 12 měsících vystaveny. K fyzickému násilí však dochází relativně zřídka (referují o něm 2,7 % osob).

Rozhodnutí Ústavního soudu ČR z července 2023 ve věci fyzického napadení romských dětí v Lipníku nad Bečvou bude **precedentem pro další oběti předsudečně motivovaných útoků**. První soudy uložily pachatelům podmíněné tresty, ale nepřiznaly obětem odškodnění za nemajetkovou újmu způsobenou předsudečným násilím. Ústavní soud zrušil část rozsudku krajského soudu, přiznal čtyřem dětem nemajetkovou újmu a nařídil krajskému soudu znovu projednat případ. Ve svém nálezu konstatoval, že odmítnutí odškodnění může vést k sekundární viktimizaci obětí předsudečných útoků.

Podle **Zpráv Ministerstva vnitra o extremismu a předsudečné nenávisti** na území České republiky za roky [2023](#) a [2024](#) bylo v roce 2023 v ČR zaznamenáno 25 trestných činů motivovaných nenávistí vůči Romům, což představovalo 13,8 % ze všech trestných činů s extremistickým podtextem v daném roce. V roce 2024 došlo k poklesu: počet trestných činů motivovaných nenávistí vůči Romům klesl na 17, což odpovídá 10,7 % ze všech nenávistně motivovaných trestných činů. V roce 2023 bylo u skutků s nenávistným podtextem stíháno celkem 114 osob, v roce 2024 se jednalo o 119 osob. Pravomocně odsouzeno za trestné činy spáchané s rasovým podtextem bylo v roce 2023 50 osob, v roce 2024 63 osob. Projevy anticiganismu ze strany extremistických a jiných xenofobních subjektů v roce 2023 a 2024 byly upozaděny nenávistnými projevy namířenými proti jiným skupinám. Romové zůstávají jednou z hlavních cílových skupin těchto činů, ale v roce 2024 byli více cílem Ukrajinci (71 skutků) a Židé (33 skutků), Romové byli třetí nejčastěji viktimizovanou skupinou.

K oficiálním statistikám, které zpracovává mj. [Úřad OBSE pro demokratické instituce a lidská práva v rámci svých výročních zpráv](#), je namístě poznamenat, že v České republice neexistuje efektivní způsob zaznamenávání předsudečného motivu. Strategie rovnosti, začlenění a participace Romů (Strategie romské integrace) 2021-2030 mj. v opatření B.3.8 Přijmout monitorovací definici předsudečného násilí založenou na indikátorech předsudečnosti, včetně tzv. percepčního testu“ předpokládá, ve světle mezinárodně osvědčených praxí, zakotvení tzv. percepčního testu. Příslušné orgány a instituce (Policie ČR, MV, Msp, nebo státní zastupitelství) navíc nedisponují jednotnými monitorovacími definicemi předsudečného násilí (hate crime) a nenávistných projevů (hate speech). I tyto otázky byly předmětem odborných diskusí o potřebě změn v oblasti veřejných politik k hate crime a hate speech v ČR v rámci [Pracovní skupiny Zmocněnkyně vlády pro lidská práva zřízené v lednu 2024](#) a koordinované Odborem lidských práv a ochrany menšin.

Pro oba zmíněné fenomény je příznačný nejen under-recording (tj. nezaznamenávání incidentů ze strany orgánů činných v trestním řízení), ale under-reporting (latence v hlášení incidentů samotnými oběťmi). Důvody pro druhou zmíněnou systémovou výzvu, je mj. nedůvěra obětí ve státní orgány. Významným zdrojem informací o protiromských incidentech je tak monitoring NNO, ke kterým mohou mít viktimizované skupiny důvěru obecně vyšší a zejména, poskytují-li tyto organizace obětem psychosociální a právní podporu, jinak obětem ČR těžko dostupnou. Ze [zpráv organizace In Iustitia](#) vyplývá, že v roce 2024 došlo k nárůstu útoků předsudečného násilí na Romech (v roce 2023 9, v roce 2024 18). Nejčastěji šlo o slovní útoky, vyhrožování a zastrašování, v roce 2024 se však objevily i vážnější případy, včetně fyzického násilí a zabití. Incidenty se odehrávaly hlavně ve veřejném prostoru a na internetu. Převládala morální a psychická újma obětí, někdy byly zaznamenány i újmy na zdraví či majetku. Ve společnosti přetrvávalo napětí mezi romskou a ukrajinskou menšinou a opakovaně se objevovala negativní politická či mediální vyjádření na adresu Romů, která posilovala stereotypy a zvyšovala společenské napětí.

Kancelář veřejného ochránce práv (dále jen „KVOP“) obdržela v roce 2024 celkem **39 podnětů s námitkou diskriminace** z důvodu romské etnicity, a to v oblastech bydlení (16 podnětů), vzdělávání (7 podnětů), zaměstnání (5 podnětů), zboží a služby (4 podněty), zdravotní péče (2 podněty), postup samosprávy obecně, ochrana osobnosti a nenávistné komentáře, předvolební kampaň.

V rámci 259 uskutečněných **kontrol České obchodní inspekce** (dále jen „ČOI“) v letech 2023 a 2024 bylo prokázáno diskriminační jednání vůči romskému spotřebiteli v 2 případech. Jeden případ se týkal odmítnutí ubytování, druhý odmítnutí jízdy vozidlem taxi.

V roce 2024 Probační a mediační služba spustila nový agendový informační systém, který umožní mj. sledovat **kontext trestné činnosti** – např. trestné činy z nenávisti zaměřené proti „rase“, národnosti a etnicitě, nikoliv však specificky proti Romům.

Od roku 2010 působí na krajských ředitelstvích Policie ČR **styční důstojníci pro menšiny**, kteří spolupracují s pracovními skupinami v ohrožených lokalitách a krajskými koordinátory. Prevenci zajišťují specialisté pořádkové policie, významnou roli hrají i **asistenti prevence kriminality**, cenění za řešení konfliktů, dohled nad pořádkem a podporu městské policie.

Na podzim 2024 uspořádala Styčná kancelář pro Romy a Sinty Úřadu OBSE pro demokratické instituce a lidská práva (*ODIHR Contact point on Roman and Sinti*) a Rada Evropy, ve spolupráci s Odborem prevence kriminality MV ČR, Ředitelstvím služby pořádkové policie PČR a Útvarem policejního vzdělávání a služební přípravy PČR, čtyřdenní školení školitelů na téma nediskriminační policejní práce. Účastníky byli příslušníci PČR pracující na úseku menšin, zejména policisté pořádkové policie, styčné důstojníky, NCOZ, a útvaru policejního vzdělávání a služební přípravy PP PČR (celkem 12 mužů a deset žen). Hodnocení účastníků i samotných lektorů byla velmi pozitivní. V návaznosti na to proběhla kaskádovaná školení, v rámci nichž bylo proškoleno 274 policistů v rámci pořádkové policie, a dalších 48 policistů v rámci samostatných aktivit útvaru policejního vzdělávání a služební přípravy PČR. Přibližně 90 dalších osob věnující se daným oblastem seznámil s hlavními výstupy školení Odbor prevence kriminality MV.

Podstatné je dle odpovědí z dotazníků důsledné vyšetřování předsudečných trestných činů ze strany Policie ČR a zjištění viníků, stejně jako plná a účinná aplikace antidiskriminačního zákona v praxi. Popsáno bylo velmi napjaté soužití romské menšiny s majoritou i dalšími národnostními skupinami, které je poznamenáno častými slovními konflikty na veřejnosti a občasnými fyzickými útoky.

2.3.3. Doporučení

Legislativní rámec a práva obětí

- Zakotvit do antidiskriminační legislativy pojem strukturální rasismus.
- Umožnit strategické žaloby a hromadné žaloby, zvýšit odškodnění a zavést účinné sankce.
- Zavést jednotnou monitorovací definici předsudečných trestných činů a nenávistných projevů, což umožní efektivní spolupráci mezi orgány napříč trestním řízením a případně také propojení sběru dat.

Standardizace a posílení institucí

- Vytvořit metodiku zaznamenávání a vyšetřování předsudečných trestných činů v souladu s jednotnou definicí pro příslušníky Policie ČR.
- Metodicky a odborně vést státní zástupce k jednotnému přístupu ke kvalifikaci a vyšetřování předsudečných trestných činů.
- Pravidelně školit policisty, státní zástupce a soudce v rozpoznávání a vyhodnocování hate speech trestněprávní povahy, včetně online forem, a využívat moderní nástroje monitoringu.

Vzdělávání, osvěta a práce s dezinformacemi

- Začlenit výuku o rasismu a předsudcích do škol a veřejných institucí, pořádat osvětové kampaně.
- Posilovat mediální gramotnost a schopnost rozpoznat manipulaci a dezinformace, s důrazem na děti a mládež.
- Policie ČR a státní zastupitelství by měli informovat dotčené skupiny, včetně Romů, o činnosti policie při vyšetřování případů protiromské předsudečného násilí a nenávistných projevů trestněprávní povahy; u předsudečných incidentů by státní orgány měly informovat o existenci předsudečného motivu nebo podezření na tento motiv.
- státní instituce by měly poskytovat včasné a srozumitelné informace, aby čelily dezinformacím.

Komunitní a veřejný dialog

- Podporovat spolupráci mezi menšinami (smíšené hlídky asistentů prevence kriminality, mediátoři, kulaté stoly).
- Monitorovat rizika konfliktů a zapojovat mediátory i samotnou romskou populaci při řešení napětí a online nenávisti.
- Politici a média by měli nést odpovědnost za kultivaci veřejné debaty, odmítat stereotypy, “humorný rasismus” a bagatelizaci diskriminace.

Další opatření v oblasti anticikanismu obsahuje [Úkolová část Strategie rovnosti, začlenění a participace Romů 2021–2030](#) (Strategický cíl B: Snížit míru anticikanismu)

2.4. Aktivita občanské společnosti

Kromě orgánů veřejné správy se na integraci Romů podílejí také romské a proromské NNO, které působí na všech úrovních – od celostátní až po místní. Tyto organizace hrají klíčovou roli, zejména díky své přímé pomoci romským rodinám v terénu.

Jejich činnost se soustředí na **sociální a komunitní podporu** (terénní práce, komunitní práce, doučování, poradenství, pomoc s bydlením), **vzdělávání** (podpora dětí při přechodu do běžných škol), **kulturní akce, advokační a právní pomoc** (ochrana obětí diskriminace a předsudečného násilí) a **mediální činnost**, která posiluje hlas Romů ve veřejném prostoru a přispívá k boji proti anticiganismu.

Na centrální úrovni je významným aktérem **střešová organizace RomanoNet, z.s.**, která koordinuje spolupráci NNO a prosazuje integrační politiku založenou na rovnosti, lidských právech a participaci Romů.

V dotaznících zaznívalo, že je klíčová užší spolupráce institucí veřejné správy s NNO napříč ČR a zároveň důsledná kontrola, aby realizované programy byly skutečně naplňovány. Je třeba podporovat fungující organizace a instituce a rozvíjet mezinárodní kulturní spolupráci romských aktérů prostřednictvím národních programů, přičemž by se měly využívat osvědčené zahraniční zkušenosti – například formou partnerství veřejných institucí a romských organizací, stáží či vzdělávání.

2.5. Postavení romských žen a LGBTI+ osob v romské populaci

Romské ženy

Genderové role v romských rodinách jsou často konzervativně rozdělené, což znamená, že hlavní tíha péče o děti i domácnost dopadá na ženy. S tím souvisí také nižší účast romských žen na veřejném a politickém životě. Výzkumy romských NNO (např. ARA ART, z.s.) upozorňují na to, že romské ženy se potýkají nejen s vnější diskriminací, ale často i s vnitřními bariérami uvnitř své společnosti.

Nižší dosažené vzdělání je pro romské ženy jednou z hlavních bariér ekonomické aktivity i společenské participace. Romské dívky často opouštějí vzdělávací systém dříve než chlapci i než dívky z majority. Výraznou roli zde hrají tradiční genderové normy, očekávání časného mateřství a tlaky na plnění rolí v domácnosti. Romské ženy čelí výrazným překážkám v přístupu na trh práce. Jejich ekonomická aktivita je obecně nižší než u žen z majoritní společnosti a zásadně ji ovlivňuje péče o děti, vzdělání a věk (více viz 3.2.2.)

Domácí násilí

Specifikem práce s romskou menšinou je vyšší míra tolerance domácího násilí a obtížné vystupování obětí z násilného vztahu, často bez podpory rodiny. Z tohoto důvodu je důležitá podpora jak ze strany státu (orgány sociálně-právní ochrany dětí, lékaři, Policie ČR), tak NNO⁹.

LGBTI+ Romové a Romky

Intersekcionalita je v ČR stále opomíjené téma, na což upozorňuje i zpráva spolku ARA ART, z.s. **Menšina v menšině**¹⁰, která je analytickou sondou do situace LGBTI+ Romů a Romek v ČR. Romská etnicita zůstává nejvýraznějším důvodem znevýhodnění, avšak romští LGBTI+ lidé zároveň čelí homofobii, transfobii a anticikanismu. Odhady velikosti romské LGBTI+ populace (13 100–26 200 Romů a Romek v ČR) vycházejí z podílů LGBTI+ osob v celkové populaci. Tito lidé se často setkávají s odmítáním a násilím nejen ze strany majority, ale i uvnitř romské populace, kde přetrvávají tradiční hodnoty a genderové stereotypy. Sexualita je v romské společnosti tabu a vztahy mezi osobami stejného pohlaví jsou považovány za nepřijatelné. Porušení norem může vést k vyloučení z rodiny a společnosti, což nutí některé k odchodu do velkých měst, kde je větší anonymita a pracovní příležitosti. Nízká akceptace v rodině, komunitě i společnosti zvyšuje jejich zranitelnost a prohlubuje sociální vyloučení – LGBTI+ Romové a Romky mají zkušenosti s větší mírou diskriminace a násilí než jiní členové LGBTI+ komunity.

Spolek ARA ART, z. s. dále pořádá setkání a workshopy pro mladé LGBTI+ Romy a Romky, využívá divadelní metodu Divadla utlačovaných k destigmatizaci a otevírání dialogu, vydává analytické zprávy a metodické materiály a nabízí akreditované kurzy pro sociální pracovníky. Zároveň organizuje osvětové kampaně pro romskou populaci i širokou veřejnost a provozuje poradenské a krizové služby – anonymní online poradnu a tréninkový byt pro LGBTI+ Romy a Romky v obtížných životních situacích.

Na podporu romské LGBTI+ komunity se zaměřuje dále organizace **Romany art workshop, z. s.** v Libereckém kraji. Nabízí odborné poradenství, krizovou intervenci a svépomocné skupiny, čímž pomáhá předcházet násilí, sociální izolaci a diskriminaci.

Respondenti dotazníku uvedli, že romská LGBTI+ komunita potřebuje bezpečný prostor, například ve formě komunitního centra. Upozorněno bylo na častou diskriminaci a útoky, které tato skupina zažívá i uvnitř romské populace. Dále zazněl požadavek na preventivní programy zaměřené nejen na romskou mládež, ale i širší společnost, které by se věnovaly tématům zdravých vztahů a prevenci domácího násilí, a to jak fyzického, tak psychického.

⁹ [Romská poradna pro oběti domácího násilí v Mostě \(MOSTÁČEK.CZ, z.s.\)](#): Případová studie zachycující dobrou praxi ve výzvě č. 44 OPZ+

¹⁰ Vydaná organizací ARA ART, z.s. ve spolupráci s Genderovým informačním centrem NORA, o.p.s. v roce 2024.

2.5.1. Doporučení

Rovnost žen a mužů, prevence násilí

- Podporovat komunitní programy zaměřené na rovnost žen a mužů, zapojovat romské muže do diskusí o partnerských vztazích a odbourávat genderové stereotypy.
- Poskytovat dostupné poradenské a krizové služby – anonymní online poradny, regionální konzultanty a bezpečné ubytování.

Intersekcionalita a LGBTI+ komunita

- Uplatňovat intersekcionalní přístup – vnímat romskou menšinu jako vysoce rozmanitou a nikoli homogenní skupinu a reflektovat vícenásobnou diskriminaci, např. romských žen a LGBTI+ lidí.
- Zviditelňovat romskou LGBTI+ komunitu prostřednictvím veřejných kampaní, uměleckých aktivit a mediálních výstupů.
- Vzdělávat pomáhající profese v citlivém přístupu k romské LGBTI+ komunitě a v problematice intersekcionalní diskriminace.

Komunitní podpora a data

- Budovat komunitní platformy a podpůrné sítě pro setkávání, sdílení zkušeností a advokační činnost.
- Zlepšit sběr etnických a genderových dat, která umožní přesněji identifikovat nerovnosti a nastavit cílená opatření.

2.6. Sběr dat

V ČR se počet Romů odhaduje na zhruba 250 000 osob. Při sčítání lidu, domů a bytů (dále jen „SLDB“) v roce 2021 se však k romské národnosti přihlásilo pouze 21 691 lidí, tedy méně než desetina předpokládaného skutečného počtu Romů v zemi.

Při hodnocení situace Romů v různých oblastech je komplikací, že **neexistují přesná data o počtu** těch, kteří jsou začlenění do většinové společnosti. Veřejná správa má spíše orientační přehled o Romech, kteří jsou například klienty městských a obecních sociálních služeb – ti přitom často žijí v SVL, kde Romové tvoří [56 % obyvatel](#)¹¹.

Pojem **sociálně vyloučená lokalita** není přesně měřitelný a jeho vymezení může být v praxi subjektivní. Proto sledování počtu SVL v čase nebo porovnávání mezi obcemi a regiony nemusí být zcela objektivním ukazatelem. V této zprávě jsou údaje o počtu SVL přesto použity, protože s nimi pracují i jiné studie, zároveň je však zdůrazněna jejich omezená vypovídací hodnota.

RILSA v roce 2024 vypracoval [Zprávu o socioekonomické situaci romské populace v ČR 2023/2024](#), která je výstupem projektu zaměřeného na vytvoření systému sběru kvantitativních

¹¹ Obyvatelé SVL se ve 42 % přihlásili k výhradně romské etnicitě. 14 % se přihlásilo zároveň k etnicitě české a romské (případně ještě v kombinaci se slovenskou).

dat pro vyhodnocování situace Romů v české společnosti. Jejím hlavním cílem je přinést spolehlivá, systematicky srovnatelná a reprezentativní data o životních podmínkách romské populace, která umožňují nejen sledovat aktuální stav, ale také porovnávat vývoj v čase i vůči většinové společnosti. Výzkum byl realizován formou výběrového šetření ve dvou vlnách (první v roce 2022, druhá na přelomu let 2023/2024). V této Zprávě jsou většinou uváděna data z druhého šetření.

[Evropský výbor pro sociální práva ve věci ERRC proti ČR shledal](#), že skutečnost, že **ČR nerealizuje sběr etnických údajů o dětech nacházejících se v institucionální péči státu**, je v rozporu s články 16 a 17 Evropské sociální charty ve spojení se zákazem diskriminace stanoveným v preambuli Charty. V reakci na to bylo na z iniciativy [Kanceláře vládního zmocněnce pro zastupování ČR před Evropským soudem pro lidská práva](#) (dále jen „KVZ“) dohodnuto, že sběr etnických dat se bude realizovat nejen v zařízeních MŠMT (dětské domovy, ústavy), ale nově i v domovech pro osoby se zdravotním postižením (MPSV). Sběr bude anonymní, každoroční a zahájen bude v roce 2025 formou kvalifikovaných odhadů. Identifikace etnicity bude probíhat kombinací sebeidentifikace a přiřazené etnicity (hodnocené personálem zařízení). Verifikaci dat provede Česká školní inspekce a částečně KVOP, která zároveň zajistí školení pro inspektory. Bude se jednat o tzv. materiál „nejmenšího společného jmenovatele“, který pak poslouží jednotlivým orgánům k tomu, aby si dle něj rozpracovaly konkrétní postupy pro své individuální potřeby.

KVZ, Odborem lidských práv a ochrany menšin Úřadu vlády a dalšími institucemi je aktuálně připravovaná **Metodická informace ke sběru etnických dat**, která reaguje na dlouhodobý nedostatek spolehlivých dat o situaci Romů. Jejím cílem je poskytnout veřejným orgánům jasný metodický a legislativní rámec, jak etnická data bezpečně a neadresně sbírat a využívat výhradně k monitorování nerovností, vyhodnocování dopadů politik a projektů a k účinnému boji proti diskriminaci a anticikanismu. Metodika zdůrazňuje sběr formou kvalifikovaných odhadů doplněných případně sebeidentifikací, vždy však pouze v anonymní podobě, aby bylo vyloučeno zneužití a zpětná identifikace osob.

3. Situace Romů v jednotlivých oblastech integrace

V této kapitole je popsána situace Romů v oblasti vzdělávání, zaměstnanosti, bydlení a zdraví.

Podklady pro vypracování této kapitoly jsou především data z šetření RILSA 2024, která jsou porovnávána s daty o obecné populaci a s daty o Romech žijících v SVL z šetření ASZ [Životní podmínky obyvatel SVL: Romové a neromové v SVL](#) (dále jen „SVL-SILC 2023“), vypracované ASZ v roce 2023. Druhý dokument shrnuje výsledky šetření z roku 2021 o životních podmínkách obyvatel SVL s důrazem na rozdíly mezi Romy (59 % obyvatel SVL) a neromy (41 %). Dalším důležitým zdrojem informací jsou zprávy o stavu romské menšiny v krajích, které popisují převážně situaci Romů žijících v SVL.

3.1. Vzdělávání

3.1.1. Vzdělanostní úroveň Romů

Tabulka č. 2 uvádí přehled dokončeného vzdělání u romské a obecné populace, a to dle šetření RILSA z roku 2022 a 2024. Ve srovnání s obecnou populací je vzdělání romské populace výrazně nižší.

Tabulka č. 2 Dokončené vzdělání u romské a obecné populace

Dokončené vzdělání	Romská populace 2021	Romská populace 2023	Obecná populace 2024
Nedokončené základní vzdělání	9,6 %	5,8 %	0,2 %
Základní škola	43,9 %	49 %	13,8 %
Střední vzdělání bez maturity	34,6 %	28,4 %	31,1 %
Střední vzdělání s maturitou	3,2 %	3,2 %	33,7 %
Pomaturitní studium	0 % ¹²	0,2 %	neuvedeno
Vysokoškolské vzdělání	0 %	0,2 %	21,3

Zdroj: RILSA 2022, RILSA 2024, VŠPS 2024

Dále z tohoto šetření vyplývá, že podíl dětí, pro které si rodiče přejí, aby dosáhly vyššího vzdělání, než jakého dosáhli oni, je 91 %. Nejčastěji by si pro děti přáli, aby se vyučili (36,9 %), o něco málo méně aby získali střední odborné vzdělání s maturitou (35,5 %). 19,4 % respondentů dosáhlo vyššího vzdělání než jeho rodič s vyšším dosaženým vzděláním.

Tabulka č. 3 Vzdělání obyvatel v SVL

Vzdělání	Romové (SVL)	Neromové (SVL)	Obecná populace ČR
Bez vzdělání / neúplná ZŠ	20 %	4 %	0,6 %

¹² Resp. 1 respondent z 1 549.

ZŠ	48 %	21 %	12,5 %
SŠ s výučním listem	27 %	42 %	31,0 %
SŠ s maturitou	4 %	29 %	30,9 %
VOŠ	0 %	3 %	1,6 %
VŠ	0 %	1 %	17,6 %
Vyšší vzdělání (VOŠ + VŠ)	0 %	4 %	19,2 %
Mezigenerační posun – nižší než otec	13 %	24 %	N/A
Mezigenerační posun – stejný jako otec	40 %	48 %	N/A
Mezigenerační posun – vyšší než otec	47 %	28 %	N/A

Zdroj: SVL-SILC 2023

Šetření ASZ SVL-SILC 2023 ukazuje, že vzdělanostní úroveň Romů v SVL je výrazně nižší než u neromů v těchto lokalitách. Největší disproporce se projevuje na obou pólech vzdělanostní struktury – Romové mají mnohonásobně vyšší podíl osob bez dokončené základní školy a zároveň prakticky chybí ve skupině s vyšším odborným nebo vysokoškolským vzděláním. Převaha základního vzdělání svědčí o omezených možnostech postupu v rámci vzdělávacího systému, přičemž středoškolského vzdělání s maturitou dosáhla jen zanedbatelná část Romů.

Mezigenerační posun sice ukazuje, že 47 % Romů dosáhlo vyššího vzdělání než jejich otcové, avšak tento „pozitivní posun“ je často pouze mírným zlepšením – například dokončením základní školy oproti rodiči bez vzdělání – a nestačí k přiblížení úrovni vzdělanosti většinové společnosti. Data tak potvrzují přetrvávající strukturální nerovnosti a dlouhodobou reprodukci nízkého vzdělání v romské populaci SVL.

3.1.2. Podpora ze strany veřejné správy

Od 2. dubna 2024 musí vysoké školy dle [Rámcových požadavků na studijní programy](#) začlenit do vzdělávání budoucích pedagogů témata, která jsou uvedena ve strategických dokumentech jako je Strategie romské integrace 2021–2030. Od 1. ledna 2025 pak mohou vysoké školy schvalovat nové programy jen tehdy, pokud doloží, ve kterých předmětech a jakým způsobem jsou tato témata do výuky skutečně zařazena. Cílem je lépe připravit pedagogy na inkluzivní vzdělávání a efektivní práci v kulturně rozmanitém prostředí, zvýšit jejich citlivost vůči potřebám romských žáků a porozumění otázkám sociálního vyloučení, segregace a diskriminace.

V dubnu 2024 bylo uzavřeno [Memorandum o spolupráci pro ukončování etnické segregace ve školství](#) mezi MŠMT, Národním pedagogickým institutem a výzkumnou organizací PAQ Research. V říjnu 2024 se k memorandu připojilo Ministerstvo pro místní rozvoj. Podpisem se instituce zavázaly poskytovat cílenou podporu zřizovatelům škol v lokalitách, které jsou nejvíce ohroženy možnou segregací. Výstupem spolupráce by měl být vznik metodiky desegregace určený pro zřizovatele škol.

Během roku 2024 vytvářela pracovní skupina pod vedením Národního pedagogického institutu aktualizaci [metodického doporučení k diagnostice mírné poruchy vývoje intelektu](#) (MPVI, dříve lehké mentální postižení). Součástí zadání pracovní skupiny bylo aktualizovat metodické doporučení tak, aby byl při diagnostice MPVI brán zřetel na sociální znevýhodnění. Účelem diagnostiky podle této aktualizace je doporučení podpory ve vzdělávání a v edukačních

souvislostech v prostředí rodiny, které bude optimální pro vzdělávání žáka. V oblasti diagnostiky dětí, žáků a studentů se sociálním znevýhodněním NPI vytváří také nové diagnostické nástroje, které budou následně diseminovány.

Nástroje podpory rovného vzdělávání, které poskytují výrazné finanční prostředky na cílené intervence pro žáky ze sociálně znevýhodněného prostředí, včetně Romů, jsou:

- Operační program Jan Amos Komenský – podporuje snižování nerovností a rozvoj potenciálu všech dětí, v roce 2024 vyhlásil výzvu PRO-ROMA pro proromské organizace zaměřenou na vzdělávání, spolupráci a desegregaci;
- Národní plán obnovy – zajišťuje metodickou i finanční podporu pro nejvíce znevýhodněné školy v regionech s vyšším zastoupením romských žáků, včetně systémových opatření jako indexové financování;
- Další dotační programy MŠMT – např. Podpora integrace romské menšiny, Podpora romských žáků středních škol, konzervatoří a VOŠ.

Projekt [Podpora rovných příležitostí](#), realizovaný MŠMT v rámci Národního plánu obnovy v letech 2022–2025, se zaměřuje na snižování nerovností ve vzdělávání. Podporuje především děti ze sociálně znevýhodněného prostředí a klade důraz na jejich zapojení do MŠ, úspěšný přechod na ZŠ a prevenci segregace. Cílem je zlepšit jejich vzdělávací šance a tím i budoucí uplatnění na trhu práce.

V květnu 2024 byla zahájena realizace **projektu ASZ [Desegregace dětí a žáků se sociálním znevýhodněním ve vzdělávání](#)**, a to prostřednictvím metodické a koordinační podpory v 6 obcích a 15 oblastech. V obcích je podpora zaměřena hlavně na zřizovatele a vedení škol, s cílem identifikovat situaci, posílit spolupráci všech relevantních aktérů a navrhnout a realizovat opatření, která zvýší úspěšnost a zapojení dětí se sociálním znevýhodněním do běžných škol.

Pozice **sociálního pedagoga** je podporována prostřednictvím projektů Národního plánu obnovy a šablon. Tuto pozici využilo 120 z 448 podpořených škol. MŠMT usilovalo o to, aby byla profese **sociálního pedagoga** zakotvena v zákoně o pedagogických pracovnících, avšak vládní návrh v roce 2024 podporu nezískal.¹³

Studie [Vícenásobné bariéry – příčiny bránící sociálně znevýhodněným obyvatelům Velkých Hamrů ve vstupu na trh práce](#) (ASZ, 2023) představuje dobrou praxi v sociálním začleňování, zejména romských rodin. Pokud sociálně slabé rodiny chtějí získat a udržet obecní byt, musejí spolupracovat se sociálními pracovníky a zajišťovat pravidelnou školní docházku dětí. Tento přístup vedl k patrnému zlepšení: více dětí z romských rodin dnes navštěvuje běžné školy a začínají si představovat širší možnosti své budoucnosti, než jaké měli jejich rodiče. Komunitní centrum pomáhá zprostředkovat lidem s nízkým vzděláním rekvalifikační kurzy a motivuje rodiče, aby jejich děti dokončily ZŠ. Nejúspěšnější strategie, jak přerušit mezigenerační přenos nízkého vzdělání, spočívá v tom, že se do aktivit centra zapojují celé rodiny a děti se stávají motivátorem pro své rodiče.

¹³ Ke změně došlo až v červnu 2025, kdy byl institut sociálního pedagoga do zákona doplněn prostřednictvím poslaneckého návrhu. Sociální pedagog má ve školách působit jako odborník na prevenci školního neúspěchu, podporu dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí a na spolupráci školy s rodinou a komunitou – tedy oblast, která je zásadní i pro vzdělávání romských žáků.

3.1.3. Předškolní vzdělávání

Předškolní vzdělávání je klíčovým předpokladem pro budoucí školní úspěch, avšak v praxi romské děti do MŠ nastupují jen málo, často pouze do povinného ročníku. Mezi hlavní překážky patří nízká informovanost rodičů, neznalost systému a možností docházky i pro děti nezaměstnaných, chybějící školky v místě bydliště nebo jejich nedostatečná kapacita a také finanční bariéry.

Podíl romských dětí ve věku 3–6 let, které navštěvují MŠ nebo nějaké jiné zařízení předškolního vzdělávání, je dle šetření RILSA 2024 43,9 %. V obecné populaci ve školním roce 2022/2023 byl tento podíl 89,5 %. Podíl romských dětí, které navštěvují segregovanou mateřskou školu je 11,6 %. Na úrovni předškolního vzdělávání se tedy převážná většina romských dětí ještě nesetkává s tím, co lze označit za segregované vzdělávání.

MŠMT v roce 2023 a 2024 podpořilo různé **programy zaměřené na zvýšení účasti** dětí, zejména romských, na předškolním vzdělávání. Byly vyhlášeny výzvy s cílem zapojit děti z nerovného prostředí, posílit spolupráci rodiny a školy a motivovat rodiče k účasti jejich dětí v MŠ. Podpora zahrnovala dotační programy, projekty Operačního programu Jan Amos Komenský (včetně šablon a PRO-ROMA), Akční plánování v území – MAP i aktivity z Národního plánu obnovy zaměřené na ranou adaptaci žáků.

V rámci [výkonu rozsudku ESLP ve věci D.H. a ostatní proti České republice](#) uspořádala KVZ v červnu 2024 kulatý stůl k podpoře účasti romských a sociálně znevýhodněných dětí na předškolním vzdělávání. Z prezentovaných dat společnosti PAQ Research přitom vyplývá, že alespoň dva roky docházky do MŠ zvyšují v průměru u znevýhodněných dětí odhadovanou pravděpodobnost zařazení do běžné ZŠ oproti škole nebo třídě zřizované dle § 16 odst. 9 z 84 na 94 %. Výsledkem jednání je příprava **akčního plánu systémových opatření**, který by měl být dokončen v roce 2025.

V září 2023 byl zahájen dvouletý projekt MPSV, MŠMT a UNICEF [Vytvoření komplexního monitorovacího a evaluačního rámce pro předškolní vzdělávání a péči v České republice](#). Projekt přinese návrh systému pro sběr a vyhodnocování dat o dětech do 6 let a nástroje na podporu rozvoje kapacit dětských skupin na úrovni samospráv.

V letech 2023–2025 probíhá projekt MPSV [Podpora a zvyšování kvality služeb v oblasti péče a sladování pracovního a rodinného života](#), financovaný z Evropského sociálního fondu. Klíčovou aktivitou je metodická podpora obcí při zřizování a rozvoji dětských skupin a příprava návrhu koncepce předškolní péče, která počítá i s větším zapojením dětí ze sociálně vyloučených lokalit a obcí do systému péče. MPSV připravuje **novelu zákona o dětských skupinách**, která zavádí sousedské dětské skupiny poskytované v domácnostech pečujících osob a rozšiřuje možnosti péče o děti v ČR. Nový typ služby je pilotně ověřován v projektu, do něhož jsou zapojeny i osoby ze specifických skupin, včetně matek z romské minority.

Místo MŠ navštěvuje řada romských dětí **předškolní kluby** provozované NNO, které bývají pro rodiny dostupnější a lépe odpovídají jejich potřebám. Tyto kluby jsou zpravidla bezplatné, což odstraňuje finanční bariéry běžné u MŠ. NNO také informují rodiče a děti o možnostech vzdělávání, pořádají individuální konzultace a poskytují poradenství v oblasti výchovy

a vzdělávání. NNO zároveň pracují s rodiči – informují je o možnostech zápisu, vysvětlují důležitost předškolní docházky a podporují je v překonávání finančních i psychologických bariér.

3.1.4. Základní vzdělávání

Zpráva [Naplňování práva na rovné zacházení a ochrany před diskriminací](#) (KVOP 2023) ukazuje, že romští žáci jsou dál výrazně **nadhodnoceni v programech se sníženými nároky**: tvoří 26,2 % všech dětí v těchto programech (v roce 2019 24,2 %) a v prvních třídách už podíl narostl ze 14,5 % na 17 %. Rozhodující příčinou zůstává zastaralá diagnostika – 98 % školských poradenských zařízení stále používá test WISC-III, který nezohledňuje sociokulturní odlišnosti dětí.

Segregace se dle této zprávy prohlubuje i na úrovni škol. Počet základních škol, kde je přes 50 % romských žáků, vzrostl z 69 na 77 (sledované období 2019–2023); škol s podílem nad 90 % romských žáků je už 17. Současně klesá účast romských dětí v předškolním vzdělávání (povinný ročník: 3,14 % vs. 3,51 % v roce 2019), což dál zvyšuje riziko propadu při nástupu do ZŠ. Dle šetření RILSA 2024 činí podíl dětí, které navštěvují školu, kde jsou všichni nebo většina spolužáků Romové 21,3 % (v šetření z roku 2022 15,5 %).

Z šetření RILSA 2024 vyplynula **pozitivní generační změna** – ZŠ mimo hlavní vzdělávací proud (tj. zvláštní, praktickou, speciální nebo pomocnou) navštěvovalo 17 % respondentů, ale podíl jejich dětí ve věku 6–15 let v obdobné škole (tj. zřízené podle § 16 odst. 9 školského zákona) je již „pouze“ 9 %.

[Analýza příčin vyššího podílu romských žáků vzdělávajících se dle RVP ZV UV ve třídách zřízených podle § 16 odst. 9, školského zákona a návrh souboru opatření pro oblast vzdělávání a další relevantní oblasti](#) ukázala, že tento stav není dán schopnostmi dětí, ale především kombinací sociálních a systémových bariér. Významnou roli hraje chudoba a složité rodinné podmínky, které se často projevují horší připraveností dětí na školu. Častým problémem je také nesprávná nebo zjednodušená diagnostika, kdy bývá sociální znevýhodnění mylně vyhodnoceno jako lehké mentální postižení. Ve školském systému přetrvávají segregační tendence – romské děti jsou častěji doporučovány do speciálních tříd, někdy i kvůli tlaku rodičů z majoritní společnosti. V běžných školách naopak chybí dostatečná podpora pro inkluzi v podobě asistentů pedagoga, sociálních pedagogů nebo školních psychologů a spolupráce se sociálními službami. Nedůvěra romských rodičů vůči institucím a slabá komunikace mezi rodinou a školou pak problém dále prohlubují.

Doporučení analýzy proto směřují k posílení předškolního vzdělávání, zajištění kvalitní a spravedlivé diagnostiky, která jasně odliší sociální znevýhodnění od lehkého mentálního postižení, a k posílení odborného personálu ve školách. Dále zdůrazňuje nutnost podpory inkluzivních opatření v běžných školách, systematické práce s romskými rodinami a omezování segregace. Celkově zpráva ukazuje, že nadměrné zastoupení romských žáků v tomto typu vzdělávání je výsledkem sociálních nerovností a nedostatků v systému, nikoli vrozených omezení.

Na základě této analýzy byl vypracován materiál [D. H. a ostatní proti České republice: Akční plán výkonu rozsudku](#). Snížení segregace romských žáků má být dosaženo (i) zvýšením kvality a efektivity činnosti školských poradenských zařízení s cílem přiblížit podíl romských žáků diagnostikovaných lehkým mentálním postižením na úroveň běžné populace; (ii) snížením

závislosti výsledků žáků na socioekonomickém statusu rodiny; (iii) prosazováním desegregačních opatření a (iv) podporou předškolního vzdělávání romských dětí, a to i v nižších ročnících mateřských škol.

Na konci roku 2024 byla předložena **průběžná zpráva** s cílem informovat Výbor ministrů Rady Evropy o **postupu ČR v implementaci Akčního plánu výkonu rozsudku D. H. a ostatní**. Mezi plnění akčního plánu patří opatření uvedená v [novele školského zákona](#) vydaná ve sbírce zákonů 4. srpna 2025¹⁴. Ta zavádí zejména:

- systém indexovaného financování školství, který zajistí vyšší financování školám s vyšším počtem žáků se sociálním znevýhodněním; a zastropování maximální míry podpory školy pro motivaci k rovnoměrnému rozložení žáků se sociálním znevýhodněním mezi všechny místní školy, což je mechanismus, který by měl motivovat k desegregaci;
- nastavení spádovosti pedagogicko-psychologických poraden vůči ZŠ;
- institucionalizaci podpůrných pedagogických pozic (školní psycholog, speciální pedagog).

Přes výše uvedené jsou oficiální stížnosti na diskriminaci a segregaci výjimečné a následně jsou shledány jako nedůvodné (především šetření České školní inspekce), což zřejmě souvisí zejména s nízkou informovaností a důvěrou rodičů v instituce, obavami z negativních důsledků stížností pro dítě, složitostí prokázání diskriminace a její normalizací v některých regionech.

V praxi se dle zpráv krajských koordinátorů a dle informací z lokální úrovně se romské děti často potýkají s vyšší absencí, záškoláctvím a jen částečným začleněním do kolektivu. Mezi nejčastější překážky patří slabá motivace ke vzdělávání, nedůvěra rodičů vůči školskému systému a slabá domácí příprava. Častým jevem je, že rodiče omlouvají absenci dětí nebo nejsou v kontaktu se školou, což ztěžuje včasné řešení problémů. Finanční bariéry (např. platby za obědy, školní pomůcky, aktivity) také vedou k častějšímu vynechávání školy.

Napříč kraji probíhá řada podpůrných aktivit, které se zaměřují na zlepšení školní docházky a motivaci romských žáků. Patří sem doučování, práce asistentů pedagoga, školních a sociálních pracovníků, komunitních center a NNO. Efektivní je i spolupráce s rodinami, pravidelná komunikace a kariérní poradenství – přesto ale výsledky nejsou vždy dostatečné.

Přínosem v oblasti základního vzdělávání je práce NNO – v podpoře pravidelné docházky a snižování školní neúspěšnosti. NNO zajišťují doučování, pořádají vzdělávací kluby a motivují rodiče ke spolupráci se školou. Nabízejí také volnočasové a rozvojové aktivity, které pomáhají dětem budovat pozitivní vztah ke škole a kolektivu. Podílejí se i na realizaci programů jako [Obědy do škol](#) nebo snídaňové kluby, které odstraňují jednu z častých bariér pravidelné docházky – finanční nedostupnost stravy. NNO také zajišťují lepší komunikaci mezi školou a rodinou, pomáhají řešit konflikty a posilují rodičovské kompetence.

[Projekt KREDO organizace IQ Roma servis, z.s.](#) je příkladem dobré praxe v inkluzi a desegregaci romských dětí, kdy posiluje kompetence a sebevědomí dětí i rodičů a usnadňuje jejich přechod do běžných škol v Brně. Kombinuje předškolní přípravu, podporu rodičů, komunitní práci

¹⁴ Datum účinnosti 1. září 2025.

a spolupráci se školami, což vede ke zlepšení sociálního začlenění a větší jistotě rodičů při řešení případů diskriminace.

Příkladem přínosu NNO v adaptaci dětí na školu je [Komunitní centrum dětí a mládeže Kamarád \(Indigo Děčín, z.s.\)](#), které pořádá veřejné akce, využívá adaptační koordinátory, děti se učí kritickému myšlení, práci s informacemi, a mají přístup k individuální sociální podpoře. Výsledkem je lepší školní docházka, snížení rizikového chování a posílení sociálního začlenění.

3.1.5. Sekundární a terciární vzdělávání

Přechod ze základní na střední školu (dále jen „SŠ“) bývá pro mnoho romských dětí kritickým bodem, který často znamená předčasné ukončení vzdělávání. Pouze malé procento romských žáků nastoupí na SŠ, a ti, kteří nastoupí, studium často nedokončí, a to už během prvního nebo druhého ročníku.

Mezi **nejčastější překážky** patří nízká motivace, slabá domácí podpora, finanční bariéry (náklady na dopravu, pomůcky, ubytování), ale i obavy z nového prostředí, nedůvěra vůči institucím a diskriminace. Důležitou roli hraje také nedostatek podpůrných osob (např. asistentů pedagoga) na SŠ. Kariérní poradenství na ZŠ často nestačí, nebo je využíváno jen omezeně. Motivační stipendia, možnost doučování a volnočasové programy pomáhají jen dílčím způsobem. Pokračování na vyšší stupně vzdělání (vyšší odborné a vysoké školy) je téměř výjimečné.

Podíl mladých Romů a Romek ve věku 15–18 let, kteří navštěvují střední vzdělávání, je dle šetření RILSA 2024 46,7 %. V obecné populaci byl tento podíl v roce 2021 78,4 %¹⁵. Více jak pětina mladých Romů a Romek (22,5 %) je tedy již mimo vzdělávací systém.

V terciárním vzdělávání je rozdíl ještě větší – podíl mladých Romů a Romek ve věku 16–24 let, kteří se v posledních čtyřech týdnech před dotazováním účastnily formálního nebo neformálního vzdělávání, je 30,9 %. V obecné populaci to bylo v roce 2021 72,4 %¹⁶.

Na zvýšení školní úspěšnosti romských žáků a prevenci jejich předčasného odchodu ze studia je zaměřen dotační program *Podpora sociálně znevýhodněných romských žáků středních škol, konzervatoří a studentů vyšších odborných škol*. Prostřednictvím dotace je hrazeno: poskytování finanční podpory (stipendií) přímo žákům a studentům, zajištění doučování a podpůrných vzdělávacích aktivit, asistence pedagogů a školních mentorů, motivační a kariérní poradenství, pokrytí nákladů spojených se studiem (učebnice, doprava, stravování apod.).

Stipendia pro romské žáky a studenty poskytují také NNO a nadace. [Stipendijní program organizace ROMEA, o.p.s.](#) je největším svého druhu v ČR. Program je určen studentům středních a vysokých škol, přičemž podpora studentů se navýšila – zatímco v roce 2023 bylo podpořeno 80 stipendistů, v roce 2024 už jich bylo 100. Výše stipendia se liší podle typu studia: vysokoškoláci mohou získat až 25.000 Kč na akademický rok, studenti vyšších odborných škol 21.000 Kč a středoškoláci 14.000 Kč ročně. Stipendisté mají možnost účastnit se různých vzdělávacích aktivit a pravidelně se setkávat s dalšími romskými studenty z celé republiky. Tyto akce jim

¹⁵ [Statistická ročenka ČR, 2022](#).

¹⁶ [Eurostat, 2021](#).

umožňují nejen navazovat nové kontakty s vrstevníky, ale i získávat cenné zkušenosti a kontakty na odborníky z oborů, v nichž by se rádi uplatnili. Kromě toho nabízí organizace ROMEA, o.p.s. stipendistům možnost doučování nebo zapojení do mentoringového programu.

Další organizace, které poskytují stipendijní programy určené mj. pro romské žáky a studenty jsou například Nadační fond Verda, Člověk v tísni, o.p.s., IQ Roma servis, z.s., Nadace Albatros a Nadace Agrofert.

Práce NNO přispívá jak v oblasti přechodu ze ZŠ na SŠ, tak setrvání na SŠ, a to prostřednictvím motivace a poradenství. Poskytují motivační a kariérní programy, organizují workshopy a individuální mentoring. Důležitá je i finanční podpora ve formě stipendií, příspěvků na učebnice, dopravu nebo obědy. Individuální přístup a dlouhodobá podpora NNO pomáhá žákům překonávat nejen ekonomické, ale i psychologické bariéry spojené se studiem na SŠ, posiluje jejich sebevědomí a zvyšuje šance na dokončení vzdělávání.

V odpovědích na dotazník je zmiňována potřeba ochrany žáků před šikanou, školení učitelů o romské kultuře a diskriminaci, otevřený dialog ve škole a systematická spolupráce s rodiči. Doporučeno je více doučování, kroužků a mimoškolních aktivit, příspěvky na obědy a pomůcky i zapojení komunitních pracovníků. Uváděna je potřeba posílení počtu asistentů pedagoga, psychologů a sociálních pedagogů, opatření proti segregaci a systematické zapojení dětí do předškolního vzdělávání. Respondenti navrhuji zlepšení finanční gramotnosti a sexuální výchovy, prodloužení povinné školní docházky (i na SŠ), snížení finančních bariér vstupu do škol a více investic do vzdělávání včetně vzdělávání dospělých. Zdůrazněn je také význam kulturních a volnočasových aktivit pro prevenci rizikového chování a přetrvávající vzdělávací nerovnosti romských žáků. Oceňovány byly nové programy, jako například workshopy PAQ Research o školní (ne)úspěšnosti nebo výzva MŠMT PRO-ROMA.

3.1.6. Doporučení

Předškolní vzdělávání

- Zajistit včasné zapojení romských dětí do MŠ už od tří let.
- Rozšířit dostupnost bezplatných a nízkoprahových zařízení (včetně klubů NNO) a snížit náklady na docházku (obědy, doprava, pomůcky).
- Posilovat informační kampaně a poradenskou práci s rodinami, odstraňovat administrativní a finanční bariéry.

Diagnostika, poradenské služby a prevence segregace

- Modernizovat diagnostické postupy ve školských poradenských zařízeních, respektovat sociokulturní odlišnosti a posílit jejich personální a finanční kapacity.
- Sledovat podíl romských žáků ve speciálních třídách a školách, realizovat desegregační opatření a zveřejňovat transparentní data o vzdělávací dráze.

Školní podpora a inkluze

- Posílit a stabilně financovat asistenty pedagoga, školní psychology, sociální pedagogy a zavést školní sociální práci.
- Podporovat inkluzivní kulturu školy, doučování a mimoškolní aktivity, omezit zadávání úkolů vyžadujících asistenci rodičů.
- Rozvíjet spolupráci škol se sociálními a komunitními službami a intenzivní práci s rodiči.

Přechod a setrvání na střední škole

- Rozšířit stipendia, mentoring, doučování a programy podpory (náklady na dopravu, ubytování, pomůcky, stravu).
- Posílit kariérní poradenství už na ZŠ, propojit ZŠ a SŠ s poradenskými centry a zvyšovat dostupnost podpůrných osob na SŠ.

Systémová opatření a spolupráce

- Zavést indexované financování škol podle podílu znevýhodněných žáků a pravidelně sbírat a vyhodnocovat data o jejich účasti a výsledcích.
- Pravidelně sledovat faktory vedoucí k segregaci a posilovat metodickou podporu obcí i škol.
- Zachovat a rozšiřovat podporu NNO a posilovat spolupráci škol, obcí a poskytovatelů sociálních služeb v rámci komunitního plánování a sdílení dobré praxe.

Další opatření v oblasti vzdělávání obsahuje [Úkolová část Strategie rovnosti, začlenění a participace Romů 2021–2030](#) (Strategický cíl C: Vzdělávání)

3.2. Zaměstnanost

3.2.1. Míra zaměstnanosti a nezaměstnanost

V obou letech zůstává dle krajských koordinátorů hlavním problémem nesoulad mezi nabídkou volných pracovních míst a kvalifikační úrovní nezaměstnaných, což nejvíce dopadá na dlouhodobě evidované uchazeče s nízkým vzděláním a ze sociálně znevýhodněného prostředí. Nízká kvalifikace je nadále hlavní bariérou jejich uplatnění a často se pojí s chybějícími pracovními návyky a nízkou motivací k legální práci. Přetrvává fenomén práce nelegální práce, posilovaný vysokou zadlužeností a exekucemi, kdy je pro mnohé legální zaměstnání finančně nevýhodné ve srovnání s pobíráním dávek.

Bezmála polovina (45 %) romské populace ve věku 20–64 let má dle šetření RILSA 2024 placenou práci, v obecné populaci je to 81 %. Romská zaměstnanost je tvořena především závislou prací – v postavení zaměstnanců bylo plných 90 % všech pracujících, zbytek tvořili živnostníci bez zaměstnanců (8 %) a podnikatelé se zaměstnanci (2 %).

Ačkoliv je míra zapojení Romů do práce na plný úvazek relativně vysoká (88,3 %), zaostává oproti většinové populaci, kde činí podíl plných úvazků 94,1 %¹⁷. Romská populace je také v mnohem vyšší míře vystavena nejistotě v zaměstnání – polovina zaměstnanců ve věku 20–64 let má uzavřenu smlouvu na dobu určitou, 20 % z nich jsou pak dohody o pracovní činnosti. To je výrazně vyšší hodnota než pro obecnou populaci, u které je na dobu určitou zaměstnáno 6,7 % zaměstnanců¹⁸.

Tabulka č. 4 Zaměstnanost osob ve věku 20–64

	Romská populace 2021	Romská populace 2023	Obecná populace 2022
Má placenou práci nebo pracoval v posledních 4 týdnech	49,6 %	45 %	81,3 %
Nemá placenou práci ani nepracoval v posledních 4 týdnech	50,4 % ¹⁹	55 %	18,7 %

Zdroj: RILSA 2022, 2024

Ve srovnání s obecnou populací je zaměstnanost Romů téměř o polovinu nižší. Tato data potvrzují dlouhodobě přetrvávající a prohlubující se rozdíl v pracovním uplatnění Romů oproti většinové společnosti.

Tabulka č. 5 Postavení respondentů z řad romské populace na trhu práce (osoby ve věku 20–64 let)

		Status na trhu práce	Počet osob 2021	Počet osob 2023
Mají placenou práci		Zaměstnaní	575	401
Nemají placenou práci	Hledali zaměstnání a současně jsou schopni nastoupit během 14 dnů	Nezaměstnaní	77	85
	Nehledali zaměstnání a/nebo nejsou schopni nastoupit během 14 dnů	Ekonomicky neaktivní	563	427

Zdroj: RILSA 2022, 2024

Vysoký podíl ekonomicky neaktivních naznačuje, že část osob je mimo pracovní trh nejen kvůli nedostatku pracovních příležitostí, ale také kvůli nízké motivaci nebo dalším bariérám při hledání zaměstnání, které uvádí Tabulka č. 5.

¹⁷ Eurostat, 2022.

¹⁸ Eurostat, 2023.

¹⁹ Pozn. Zahrnuje 6 osob (0,5 %), které odpověděly, že nemají placenou práci a současně, že neví nebo nechtějí uvést, jestli pracovaly v posledních 4 týdnech.

Tabulka č. 6 Důvody nehledání práce u romské populace; možnost více odpovědí

	Podíl osob v % 2021	Podíl osob v % 2023
Zdravotní	16,0	20,7
Péče o dítě nebo dospělou osobu vyžadující péči	34,7	58,5
Osobní či rodinné	6,0	10,0
Vzdělávání	0,7	0,0
V důchodu (starobním, invalidním)	12,5	9,0
Očekává opětovný nástup do práce	1,8	3,3
Domnívá se, že práci nenalezne	18,5	10,4
Nechce, nebo nepotřebuje pracovat	8,9	0,7
Jiné	9,8	1,3

Zdroj: RILSA 2022, 2024

Nezaměstnanost v romské populaci ve věku 20–64 let je výrazně vyšší než v celé české společnosti – zatímco mezi Romy je bez práce 17,6 % lidí, v celkové populaci ČR je to jen 2,5 %. Také podíl těch, kdo jsou registrováni na ÚP, je u Romů mnohem vyšší: jde o 18,8 %, zatímco v celé populaci je to pouze 4 %²⁰. Polovina romské populace ve věku 20–64 let se za posledních pět let alespoň jednou ocitla v evidenci ÚP, a téměř polovina má i osobní zkušenost s nezaměstnaností.

Tabulka č. 7 Evidence romské populace na ÚP

	Podíl osob v % 2021	Podíl osob v % 2023
Mají placenou práci (zaměstnaní)	47,3	43,9
Nemají placenou práci		
→ Evidovaní na ÚP	26,1	18,8
→ Nejsou v evidenci ÚP	26,6	37,3

Zdroj: RILSA 2022, 2024

Alarmující je, že většina z těchto osob byla buď v evidenci dlouhodobě (66 %), nebo opakovaně (60 %). Pro 42 % z těch, kdo zažili nezaměstnanost, platí, že byli na ÚP vícekrát a alespoň jednou byli bez práce déle než rok. To poukazuje na to, že romská populace čelí na trhu práce nejen vyšší nezaměstnanosti, ale často také dlouhodobé a opakované nezaměstnanosti, což vede k jejich sociálnímu vyloučení a marginalizaci.

Navíc část Romů, kteří by chtěli pracovat, už se o práci ani nepokouší ucházet – nevěří, že by ji našli. Takových tzv. discouraged workers je mezi Romy 1,4 %, zatímco v obecné populaci je tento podíl nižší.

Zaměstnanost Romů zkoumal také výzkum SVL-SILC 2023 s ohledem na porovnání romských a neromských obyvatel SVL. Celková pracovní aktivita Romů a neromů v SVL v posledních 4 týdnech lišila jen mírně (47 % Romů, 48 % neromů), avšak ve věkové skupině 15–64 let už byl rozdíl výraznější (52 % Romů oproti 60 % neromů), což ukazuje na vyšší podíl ekonomicky neaktivních osob v produktivním věku mezi Romy. Struktura pracovního statusu potvrzuje, že Romové jsou méně často zaměstnanci nebo OSVČ a čelí téměř trojnásobné míře

²⁰ K 31. 12. 2022.

nezaměstnanosti. Nezaměstnanost je u Romů častěji dlouhodobá – 80 % nezaměstnaných je bez práce déle než rok. Romové méně často pobírají podporu v nezaměstnanosti, častěji jsou evidováni bez podpory nebo jsou mimo evidenci úplně. Tyto rozdíly ukazují, že Romové v SVL mají horší napojení na oficiální trh práce, častěji se nacházejí mimo systém podpory a hůře se vracejí do zaměstnání.

Tabulka č. 8 Postavení obyvatel SVL na trhu práce

	Romové v %	Neromové v %
Zaměstnanec/kyně, OSVČ	37	45
Mateřská/otcovská dovolená; rodičovský příspěvek; žák, student; v domácnosti, péče o děti nebo blízkou osobu; ostatní ekonomicky neaktivní	20	16
Nezaměstnaný/á	27	10
Starobní nebo invalidní důchod	16	29

Zdroj: SVL-SILC 2023

Krajští koordinátoři uvádějí, že v některých lokalitách (např. ORP Hranice, Kojetín) je díky spolupráci s místními zaměstnavateli a novým pracovním příležitostem zaměstnanost Romů stabilní nebo mírně rostoucí, zatímco v jiných (např. strukturálně postižené oblasti Jesenicka) stagnuje nebo se zhoršuje.

3.2.2. Podíl osob v exekuci a v šedé ekonomice

Podle šetření RILSA 2024 činí podíl osob v romské populaci, které se aktuálně nacházejí v exekuci, 17 %. Hodnota pro obecnou populaci dle [Mapy exekucí](#) byla v roce 2022 7,6 %.

Výzkum RILSA 2024 se rovněž zaměřil na šedou ekonomiku, tedy podíl lidí pracujících bez písemné pracovní smlouvy. Zjištěné údaje ukazují, že v roce 2021 to bylo 6,8 % a v roce 2023 již 10,7 % zaměstnaných osob mezi Romy.

Souvislost mezi exekucemi a šedou ekonomikou potvrzují i další studie. Z [výzkumů](#) vyplývá, že více než polovina (54 %) ekonomicky aktivních osob v mnohočetných exekucích připouští alespoň jednu formu zapojení do šedé ekonomiky a snahy odvádět příjmy mimo oficiální zdanění.

Novela insolvenčního zákona platná od 1. října 2024 zkrátila dobu oddlužení z pěti na tři roky, ale nárůst zájmu o oddlužení není tak výrazný, jak se očekávalo. Podle [údajů Insolcentra](#) za první pololetí roku 2025 bylo soudy povoleno oddlužení celkem 12 049 osobám, což znamená meziroční nárůst o 11,6 % oproti stejnému období v předchozím roce.

3.2.3. Genderové rozdíly, mladí lidé

Romské ženy čelí výrazným překážkám v přístupu na trh práce. Podle šetření RILSA 2024 je jejich ekonomická aktivita nižší než u žen z majoritní společnosti, přičemž ji zásadně ovlivňuje péče

o děti, vzdělání, věk a materiální či finanční deprivace (zadluženost, exekuce). Přítomnost dítěte mladšího šesti let zvyšuje pravděpodobnost ekonomické neaktivity přibližně třicetinasobně, zejména u žen bez partnera, pro něž malé děti prakticky znemožňují zaměstnání. Nízký rodinný příjem naopak k práci motivuje.

Tabulka č. 9 Zaměstnanost v romské populaci dle pohlaví

	Muži		Ženy	
	Podíl osob v % 2021	Podíl osob v % 2023	Podíl osob v % 2021	Podíl osob v % 2021
Má placenou práci nebo pracoval/a v posledních 4 týdnech	64,8	65,3	34	29,5
Nemá placenou práci (ani nepracoval/a v posledních 4 týdnech)	35,2	34,7	66	70,5

Zdroj: RILSA 2022, 2024

Většina ekonomicky neaktivních žen se stará o děti nebo jiné členy domácnosti a práci nehledá.

Tabulka č. 10 Důvody nehledání práce – ženy v romské populaci (20–64 let); možnost více odpovědí

	Podíl osob v % 2021	Podíl osob v % 2023
Zdravotní	12,3	10,7
Péče o dítě nebo dospělou osobu vyžadující péči	49,9	36,7
Osobní či rodinné	6,2	5,7
Vzdělávání	0	0,3
V důchodu (starobním, invalidním)	9,5	8,6
Očekává opětovný nástup do práce	1,7	0,3
Domnívá se, že práci nenalezne	10,4	7,5
Nechce, nebo nepotřebuje pracovat	9,2	5,3
Jiné	9,8	0,9

Zdroj: RILSA 2022, 2024

V romské populaci je patrný výrazný genderový rozdíl v zaměstnanosti i typech úvazků. Částečné úvazky má 24,0 % pracujících žen a 4,5 % mužů, zatímco v celé populaci ČR (2022) jen 10,0 % žen a 2,6 % mužů. Míra nezaměstnanosti je u romských žen 25,8 % a u mužů 12,1 %. Ženy ve věku 20–64 let, které nepracují z důvodu péče o blízkou osobu tvoří 36,7 %, oproti zhruba 8,3 % v obecné populaci. Míra placené práce je u romských mužů 65,3 %, u žen jen 29,5 %, což představuje rozdíl 35,8 p. b., více než dvojnásobný oproti české populaci (14,9 p. b.).

Studie [Romské ženy a jejich ekonomická aktivita](#) ukázala, že z celkového vzorku bylo 18 % žen zaměstnaných, 27 % nezaměstnaných a 55 % ekonomicky neaktivních. Docházka dětí do MŠ je silně spojena se zaměstnaností matek, avšak je využívána omezeně. Zlepšení dostupnosti a kvality předškolní péče by mohlo účast romských žen na trhu práce zvýšit. Nedostatek dat zatím neumožňuje přesně vyhodnotit vliv diskriminace ze strany zaměstnavatelů či institucionálních bariér, ale dostupné údaje potvrzují, že pečovatelské povinnosti a socioekonomické znevýhodnění vedou k mimořádně vysoké genderové nerovnosti v zaměstnanosti romské populace.

Podíl mladých lidí ve věku 16–29 let, jejichž hlavní aktivitou není zaměstnání, škola nebo odborná příprava, je dle šetření RILSA 2024 52,5 %. Výrazný je přitom genderový rozdíl – v postavení mimo

zaměstnání a vzdělávání jsou častěji mladé romské ženy (64,9 %). Většina z nich je totiž na mateřské nebo rodičovské dovolené. U obecné populace je podíl nezaměstnaných mladých lidí 10,1 % – mladí Romové jsou výrazně častěji mimo pracovní trh a vzdělávací systém, než mladí lidé obecné populace ČR.

Tabulka č. 11 Zaměstnanost a účast na vzdělávání mladých lidí v romské populaci (16–29 let)

	Podíl osob v % 2021	Podíl osob v % 2023
Mají placenou práci (zaměstnaní)	33,1	22,7
Nemají placenou práci		
→ pracovali v posledních 4 týdnech za odměnu	1,2	1,8
→ studují v denním nebo kombinovaném studiu	13,5	22,0
→ absolvovali kurz v posledních 4 týdnech	0,7	1,0
Ostatní (mimo zaměstnání a vzdělávání)	51,5	52,5

Zdroj: RILSA 2022, 2024

Krajští koordinátoři zmiňují nový trend – nárůst počtu mladých Romů (často bez dokončeného středního vzdělání), kteří okamžitě po ukončení povinné školní docházky vstupují do evidence ÚP, přičemž u této skupiny chybí pracovní zkušenosti a motivace, a často dochází k odmítání účasti v programech aktivní politiky zaměstnanosti (dále jen „APZ“).

3.2.4. Diskriminace na trhu práce

V oblasti rovného zacházení a zákazu diskriminace při zaměstnávání řešil **Státní úřad inspekce práce** v roce 2023 2 a v roce 2024 3 **podněty pro podezření z diskriminace** romského etnika. V rámci kontrol byla uložena pokuta a další sankce za pracovní inzerci přímo vylučující romské uchazeče. V rámci dalších kontrol nebyla diskriminace z důvodu etnického původu prokázána.

Od listopadu 2023 zaměstnal Státní úřad inspekce práce **mediátora pro národnostní menšiny**, který působí při poskytování poradenství v sídle Oblastního inspektorátu práce pro Moravskoslezský kraj a Olomoucký kraj. Po jeho nástupu výrazně narostl počet Romů, kteří přicházejí za účelem poskytnutí poradenství.

Krajští koordinátoři nezaznamenali žádnou oficiální stížnost týkající se diskriminace v zaměstnávání z důvodu romského původu. Informace o údajné diskriminaci při získávání práce získávali od samotných Romů nebo NNO, avšak v žádném z těchto případů se dotčené osoby nerozhodly řešit situaci formální cestou.

Z šetření RILSA 2024 ale vyplývá, že **diskriminováno** se cítilo v posledních 12 měsících při hledání práce 35,3 % respondentů a v práci 14,7 % respondentů. SVL-SILC 2023 uvádí, že Romové v SVL čelí diskriminaci výrazně častěji než neromové – při hledání práce ji zažilo 52 % Romů oproti 14 % neromů, přímo v zaměstnání 39 % Romů oproti 12 % neromů.

3.2.5. Aktivní politika zaměstnanosti

Hlavními nástroji APZ jsou veřejně prospěšné práce (dále jen „VPP“), společensky účelná pracovní místa (dále jen „SÚPM“), rekvalifikace a podpora zahájení samostatné výdělečné činnosti. Doplňkovými nástroji jsou práce na zkoušku a příspěvek na zapracování.

V předchozím programovém období byly v rámci Operačního programu Zaměstnanost realizovány například projekty *Vzdělávání a dovednosti pro trh práce II*, zaměřené na rekvalifikace dlouhodobě evidovaných uchazečů, včetně osob bez kvalifikace, a *Podpora zaměstnanosti dlouhodobě evidovaných uchazečů o zaměstnání*, který řešil situaci dlouhodobě nezaměstnaných a sociálně vyloučených osob prostřednictvím krátkodobých pracovních příležitostí, VPP a SÚPM.

V současném programovém období Operačního programu Zaměstnanost plus (OPZ+) probíhají projekty *Záruky pro mladé*, zaměřené na mladé do 29 let s podporou návratu do vzdělávání, odborných praxí, práce na zkoušku a tvorby SÚPM, a *Šance na práci*, který ve 13 krajích ČR cílí na osoby se ztíženým přístupem na trh práce.

Rekvalifikace jsou akreditovány MŠMT a většina z nich nemá požadavek na dokončené vzdělání, což umožňuje účast i osobám bez základního vzdělání. V nabídce jsou například kurzy Obsluha PC, Digitální gramotnost, Svářeč, Řidič sk. C, Kadeřník či Sportovní masér.

Podle šetření RILSA 2024 se v posledních pěti letech do programů APZ zapojilo 37,8 % osob ve věku 20–64 let, které byly v daném období alespoň jednou evidovány na ÚP. **Nejčastější formy podpory:** VPP – 23,7 % nezaměstnaných a rekvalifikace – 16,8 %. Tyto nástroje využívají zejména lidé s nižším vzděláním. VPP jsou často organizovány ve spolupráci s obcemi.

Cílem projektu RILSA [*Vyhodnocování účinnosti a efektivity realizace APZ*](#) bylo poskytnout relevantní informace o účinnosti nástrojů APZ pro jednotlivé skupiny podporovaných osob a o účincích APZ na trh práce. Stěžejní pozornost byla věnována vyhodnocení cílenosti a dopadu VPP, SÚPM a rekvalifikací. VPP mají omezený dlouhodobý efekt – účastníci se po jejich skončení vracejí do evidence ÚP častěji než ti, kteří žádný nástroj aktivní politiky nevyužili, a proto je třeba zohlednit i jejich sociální funkci a přizpůsobit kritéria úspěšnosti regionálním podmínkám a potřebám jednotlivých účastníků. SÚPM jsou účinnější – 80–90 % účastníků zůstává mimo evidenci a u podpory OSVČ se zpět vrací pouze 3 %. Úspěšnost je silně závislá na individuálním přístupu, dostupnosti nástrojů a spolupráci s externími službami, přičemž poradci ÚP často čelí administrativní zátěži, nedostatku času na klienta a riziku vyhoření.

Skutečnost, že individualizovaná práce – tedy podrobné zjištění potřeb nezaměstnaného a výběr „na míru“ šitých nástrojů – tvoří jádro APZ a její úspěšnost závisí na organizačním kontextu, lidských a finančních zdrojích a pracovních podmínkách poradců potvrdil výzkum RILSA (2022) [*Individuální práce s obtížně umístitelnými uchazeči o zaměstnání: případová studie na vybraném kontaktním pracovišti Úřadu práce ČR*](#). I na „vzorovém“ pracovišti ÚP je práce poradkyň často limitována vnějšími faktory: nedostatkem kvalifikovaných pracovníků, nevhodným prostředím (přepážky, sdílené kanceláře), krátkým časem na klienta a vysokou administrativní zátěží. Důležitou bariérou je i nedostatek nástrojů APZ – málo rekvalifikací nebo dotovaných pracovních míst – a slabá spolupráce s externími službami. Přímá práce s uchazeči je navíc psychicky náročná, pracovníci čelí konfliktům mezi byrokratickými požadavky (rychlé odbavení, standardizace) a sociální prací založenou na důvěře; systémová podpora proti vyhoření (supervize) je minimální.

APZ dále kombinuje individuální podporu uchazečů s disciplinárním dohledem. [Z výzkumu RILSA \(2023\)](#) vyplynulo, že u dlouhodobě nezaměstnaných postupují v případě uplatňování sankcí pracovníci ÚP striktně. Rozhodování ovlivňují empatie, pracovní zkušenost a pracovní zátěž, přičemž nadměrná administrativa tlačí pracovníky k častějšímu užívání sankcí.

Využívání nástrojů APZ zůstává dle krajských koordinátorů nízké, zejména kvůli nezájmu, absencím na schůzkách či rodinným bariérám. V roce 2024 se v některých krajích projevil výrazný pokles využití VPP (např. v Jihomoravském kraji z 501 v roce 2023 na pouhých 21 v roce 2024) kvůli změně pravidel²¹, což dále omezilo možnosti uplatnění osob s nízkou kvalifikací, včetně Romů. Rekvalifikace jsou v obou letech využívány málo, především pro nízké vstupní vzdělání uchazečů; zájem je spíše o kurzy řidičských oprávnění či technické dovednosti.

Od roku 2024 je pilotně ověřován nový nástroj – **integrační pracovní místo** – určený pro osoby se specifickými potřebami, jako jsou dlouhodobě nezaměstnaní, osoby se zdravotním postižením, po výkonu trestu, s exekucemi či po ukončení ústavní výchovy. Integrační pracovní místo kombinuje pracovní uplatnění s cílenou psychosociální podporou a spoluprací lokálních aktérů – ÚP, zaměstnavatelů, obcí a poskytovatelů sociálních služeb. Nedílnou součástí je příspěvek na mzdu a integrační příspěvek na kompenzaci nákladů souvisejících s účastí zaměstnance na integračních aktivitách.

ÚP dlouhodobě spolupracuje s mnoha NNO a obcemi, které se zaměřují na podporu znevýhodněných skupin, včetně romské minority. Patří mezi ně například CENTROM z. s., SPOLEČNĚ-JEKHEŤANE o.p.s., Vzájemné soužití o.p.s., IQ Roma Servis, z.s., DROM nebo Společenství Romů na Moravě o.p.s. Společné aktivity zahrnují poradenství, motivační kurzy, rekvalifikace, podporované zaměstnání a práci na zkoušku.

Mezi **příklady dobré praxe** patří projekt *Roma Rekowork*, který realizuje ostravská organizace Vzájemné soužití o.p.s., tento komplexní program nabízí romské minoritě na Ostravsku a Karvinsku tematické kurzy (např. pracovník v sociálních službách, asistent pedagoga, kominík) s úspěšným zprostředkováním pracovního místa po absolvování. Projekt *Pojďme začít* organizace TREMEDIAS, spolek nabízí osobní, kariérní, sociální a právní poradenství, motivační kurzy, rozvoj digitální a finanční gramotnosti, orientaci na trhu práce, rekvalifikace a podporu při nástupu na nově vytvořená flexibilní pracovní místa. V rámci projektu ÚP a obce Vřesová (okres Sokolov) *Podpora sociální změny ve Vřesové* vznikly pracovní pozice romské asistentky a komunitní pracovníce, které přímo v terénu pomáhají místním obyvatelům s řešením zaměstnaneckých, sociálních a vzdělávacích problémů.

3.2.6. Podpora sociálního podnikání

V dubnu 2023 spustilo MPSV projekt *Rozvoj ekosystému sociálního podnikání* zaměřený na podporu vzniku a rozvoje sociálních podniků. Cílem je zvyšovat povědomí a motivovat cílové skupiny prostřednictvím webu, sociálních sítí, podcastů, stáží a osvětových akcí, a to jak mezi veřejností, tak odborníky a veřejnou správou. Další projekt MPSV *Podpora sociálního začleňování*

²¹ VPP jsou nyní primárně zaměřeny na znevýhodněné uchazeče z malých obcí se sociálním vyloučením, zejména mladé do 25 let, osoby nad 50 let, osoby s maximálně základním vzděláním, zdravotním postižením či v hmotné nouzi.

Romů prostřednictvím komunitního rozvoje a podnikání zahrnoval školení místních romských lídrů a poskytuje jim dlouhodobou mentorskou podporu. Z řad absolventů se již etablovali romští koordinátoři, pořadatelé kulturních akcí, zakladatelé neziskových organizací i podnikatelé zaměření na sociální podnikání.

V roce 2024 byl přijat **zákon č. 468/2024 Sb., o integračním sociálním podniku**, který umožňuje zaměstnavatelům získat statut integračního sociálního podniku, pokud dlouhodobě zaměstnávají alespoň 30 % osob se specifickými potřebami, například lidi se zdravotním postižením, bez domova, po výkonu trestu či dlouhodobě nezaměstnané. Podniky získají podporu v podobě příspěvků na zaměstnávání i motivačních bonusů při úspěšném uplatnění pracovníků na trhu práce. Součástí je i integrační fond, který posiluje finanční stabilitu podniků.

Ministerstvo zemědělství pokračuje v podpoře konceptu sociálního zemědělství, který spojuje zemědělskou činnost se zaměstnáváním osob obtížně uplatnitelných na trhu práce, zejména ve venkovských oblastech. V roce 2023 se do čtyř projektů sociálního zemědělství zapojilo 18 Romů, v roce 2024 šlo o 12 osob ve třech projektech.

Dle respondentů dotazníků je důležité zvýšení zaměstnanosti romských žen prostřednictvím flexibilních úvazků, rekvalifikací, chráněných pracovních míst a dostupného hlídání dětí. Je třeba kvalitnější práce ÚP, více podporovaných a dotovaných pracovních míst, investic do rekvalifikací podle poptávky trhu a širší nabídka částečných úvazků. Podstatný je i rozvoj sociálního podnikání a speciální programy pro Romy, kteří nemají dokončené vzdělání.

Významná část podnětů se týká oddlužení a exekucí – zaznívaly návrhy na zlevnění a zkrácení insolvence, odpuštění menších dluhů, zavedení dostupnějších programů typu *Milostivé léto* a vytvoření širší sítě bezplatných dluhových poraden. Je třeba dlouhodobé vzdělávání v oblasti finanční gramotnosti, začlenění tohoto tématu do školních osnov i komunitních kurzů a intenzivní osvěta o důsledcích exekucí. Zkušenosti z terénu ukazují, že nedostatek informací, obavy požádat o odbornou pomoc a časté podvody vedou k dalšímu zadlužování a motivují část lidí k práci v šedé ekonomice.

3.2.7. Doporučení

Podpora zaměstnanosti a pracovních příležitostí

- Vytvářet pracovní místa pro osoby s nízkou kvalifikací (technické služby, VPP, propustné zaměstnávání), podporovat sociální podniky a integrační místa.
- Rozšířit a diverzifikovat nástroje APZ.
- Umožnit flexibilnější rozhodování regionálním pracovištěm ÚP podle místních podmínek.

Vzdělávání, rekvalifikace a rozvoj kompetencí

- Posílit odborné vzdělávání, rekvalifikace a praxi pro osoby bez dokončeného vzdělání.
- Podporovat rozvoj měkkých dovedností a motivace prostřednictvím peer konzultantů, komunitních aktivit a pozitivních vzorů.

- Zaměřit se na mladé lidi – stáže, mentoring, kariérní poradenství, u žen také motivace k ekonomické aktivitě.

Sladování práce a rodiny, finanční stabilita

- Rozšířit nabídku částečných úvazků a flexibilních forem práce, včetně sdílených pracovních míst, a podporovat doprovodné benefity.
- Zvýšit dostupnost a cenovou přijatelnost předškolní péče.
- Snižovat dluhovou zátěž – chráněné účty, úpravy exekucí, finanční poradenství, aby se legální práce vyplatila.

Efektivnější podpora veřejné správy

- Zlepšit pracovní podmínky poradců ÚP (digitalizace, menší administrativa, více personálu) a podpořit jejich odborný rozvoj, supervizi a prevenci vyhoření.
- Posílit legislativní propojení služeb zaměstnanosti a sociální práce, spolupráci ÚP, obcí a NNO.
- Vytvořit lepší analytickou základnu propojením dat ÚP a systému sociálního zabezpečení pro vyhodnocování účinnosti opatření.

Další opatření v oblasti zaměstnanosti obsahuje [Úkolová část Strategie rovnosti, začlenění a participace Romů 2021–2030](#) (Strategický cíl E: Zajistit rovný přístup Romů k zaměstnání)

3.3. Bydlení

3.3.1. Kvalita bydlení

Šetření RILSA 2024 ukazuje výrazně **horší bytové podmínky romské populace** oproti obecné populaci – a to téměř ve všech sledovaných ukazatelích. Největší rozdíly jsou v přelidněnosti domácností (88,9 % vs. 15,9 %²²), podílu domácností s vysokými náklady na bydlení (32,9 % vs. 9,1 %) a bytové deprivaci (23,9 % vs. 9,4 %). Problémy se týkají také kvality bydlení – častější vlhkost, tmavé byty a chybějící základní vybavení (koupelna, WC, kuchyně). Vysoké jsou i podíly domácností s nedoplatky na nájmu či energiích a osob žijících v prostředí se znečištěním. Tyto údaje ukazují na strukturální a dlouhodobou nerovnost v přístupu k důstojnému bydlení.

Mezi roky 2021 a 2023 se bytové podmínky romské populace v některých ukazatelích mírně zlepšily. Podíl osob žijících v příliš tmavém i vlhkém bytě klesl. U domácností bez koupelny či sprchy a WC došlo k poklesu. Tyto hodnoty ale stále výrazně převyšují průměr obecné populace.

Tabulka č. 12 Bytová deprivace u romské populace

Ukazatel	Romská populace 2021	Romská populace 2023	Obecná populace 2023
----------	----------------------	----------------------	----------------------

²² Eurostat, 2023.

Příliš tmavý byt	17 %	15,9 %	N/A
Vlhký byt	16 %	9,4 %	N/A
Bez koupelny/sprchy (vůbec)	5,0 %	2,5 %	N/A
Bez koupelny/sprchy (mimo byt)	6,1 %	4,7 %	N/A
Bez splachovacího WC (vůbec)	2,7 %	1,3 %	N/A
Bez splachovacího WC (mimo byt)	6,0 %	3 %	N/A
Bytová deprivace	31,5 %	23,9 %	9,4 %
Bez vlastní kuchyně	24,2 %	9,9 %	0,5 %
Bez dostatečného vytápění	14,7 %	16,9 %	6,1 %
Přelidněné domácnosti	72 %	88,9 %	15,9 %
Průměrná plocha na osobu	N/A	18,7 m ²	37 m ²
Trvalé bydlení v ubytovně	N/A	2,7 %	0,1–0,2 %
Náklady na bydlení >40 % příjmů	N/A	32,9 %	9,1 %
Nedoplatky na nájemném/hypotéce ²³	N/A	21,7 %	2 %
Nedoplatky za energie	N/A	26,1 %	1,9 %
Environmentální problémy v okolí (např. znečištění, špína)	N/A	24,5 %	7,9 %

Zdroj: RILSA 2022, 2024, Eurostat za rok 2023 a SLDB 2021

Kvalita bydlení je zásadním problémem SVL a šetření SVL-SILC 2023 ukazuje, že romská populace je v této oblasti zasažena ještě výrazněji než neromská. Romové ze SVL čelí hygienickým problémům častěji než neromové – například s hlukem se potýká 76 % Romů oproti 55 % neromů, zatímco obecná populace uvádí tento problém jen ve 13 % případů. Podobně jsou rozdíly u zatékání a vlhkosti (26 % Romů vs. 14 % neromů), tmavých bytů (32 % vs. 17 %) a výskyt plísně (45 % Romů vs. 16 % neromů). Kumulace problémů je výrazným znakem bydlení v SVL – zatímco 78 % obecné populace se nepotýká ani s jedním z hlavních čtyř problémů (zatékání a vlhkost, tmavý byt, znečištění okolí, hluk), u neromů v SVL je to jen 22 % a u Romů pouhých 8 %.

Podíl osob, které žijí v prostředí, kde je podle respondentů šetření RILSA 2024 problém s kriminalitou, násilím nebo vandalismem, je 33,8 %. Hodnota za obecnou populaci je přitom 6,6 %²⁴. S cílem zvýšit **bezpečnost** v bytových domech a jejich bezprostředním okolí je realizován projekt MV *Domovník – preventista*. Zaměřuje se na prevenci vandalismu, vstupu nepovolaných osob a rušení nočního klidu, podporuje pořádek i dobré sousedské vztahy. Současně posiluje zodpovědnost nájemníků a vytváří pracovní příležitosti pro dlouhodobě nezaměstnané. Krajsí koordinátoři potvrzují velký přínos tohoto programu, o čemž svědčí i to, že se do něj zapojuje více obcí než v minulých letech. Pozici domovníka-preventisty nadále vykonávají i příslušníci romské menšiny, což přispívá k lepší komunikaci a prevenci konfliktů v sociálně různorodém prostředí.

3.3.2. Diskriminace a prostorová segregace

Podle šetření RILSA 2024 se téměř polovina Romů (47,5 %) cítila v posledních 12 měsících **diskriminována při hledání bydlení**, tuto diskriminaci potvrzují i krajsí koordinátoři. Stejný

²³ Za posledních 12 měsíců.

²⁴ Eurostat, 2023.

výzkum ukazuje, že 44 % Romů žije v domě či ulici, kde jsou všichni nebo většina sousedů Romové.

MPSV při posledním [sčítání osob podle klasifikace ETHOS](#) v roce 2022 etnicitu nesledovalo. Dotazníky, vyplňované převážně na ubytovnách (67 %) a v nevhodném bydlení (31,5 %), obsahovaly pouze otázku na zkušenost s diskriminací na trhu s bydlením – tu uvedlo 36 % respondentů, zatímco 59 % nikoli.

Na základě zákona o ochraně spotřebitele vykonává **kontrolní činnost v oblasti diskriminace** především ČOI. V roce 2023 nebyla diskriminace v oblasti bydlení prokázána žádná, v roce 2024 v jednom případě – odmítnutí ubytování čtyř Romů. ČOI k prošetření využívala i inspektorky romského původu, aby zvýšila důvěryhodnost a účinnost kontrol.

V oblasti podpory bydlení zůstává v Integrovaném regionálním operačním programu i po revizi výzev v roce 2023 pojistka proti segregaci, nově však lze udělit výjimku na základě posouzení ASZ. V roce 2024 byly vyhlášeny výzvy tohoto programu – Sociální bydlení II, které zohledňují riziko rezidenční segregace, přičemž podmínky byly zmírněny tak, aby bylo možné obnovovat a vykupovat byty i v zatížených oblastech. Programy Státního fondu podpory investic byly rozšířeny na širší cílovou skupinu, což umožňuje sociální mix v bytových domech. Na podzim 2024 spustil Státní fond podpory investic program Dostupné nájemní bydlení, kde se při hodnocení projektů sociální kritéria zohledňují a podpora je nastavena tak, aby neprohlubovala segregaci.

3.3.3. Přístup k bydlení

Podíl domácností ve vlastním bydlení je dle šetření RILSA 2024 mnohonásobně menší než u obecné populace. Narostl podíl domácností v nájemním bydlení, což může svědčit o mírném přesunu z nejistých forem bydlení do nájmu, ale zároveň to ukazuje na větší závislost na trhu s nájemním bydlením a na jeho dostupnosti. Vzhledem k tomu, že ubytovny nejsou v prostoru normálně rozloženy a odrážejí strukturální problémy území, nemusí tento podíl odpovídat skutečnosti.

Tabulka č. 13 Domácností podle způsobu bydlení / právního důvodu užívání

Způsob bydlení / právní důvod užívání	Romská populace 2021 v %	Romská populace 2023 v %	Obecná populace 2021 v %
Bydlím v našem/vlastním rodinném/bytovém domě/bytu	14,7	15,3	75,1
Bydlím v pronajatém bytě/domě	67,7	77,7	19,1
Bydlím na ubytovně	5,3	2,6	0,2
Bydlím v nebytovém prostoru (např. garáž, zahradní domek, sklep)	2,4	0,2	N/A
U příbuzných/známých	9,8	3,6	N/A
Jiné	0,1	0,3	N/A

Zdroj: RILSA 2022, 2024, SLDB 2021

Hlavní **překážky při hledání standardního bydlení** jsou pro romské rodiny podle krajských koordinátorů:

- Diskriminace a předsudky pronajímatelů – odmítání romských zájemců už při prvním kontaktu, někdy i otevřeně uvedené v inzerátech; neochota pronajímat větším rodinám nebo lidem ze SVL.
- Vysoké vstupní náklady – zejména vysoké kauce, často i více než trojnásobek nájmu, provize realitních kanceláří a požadavky na dopředu uhrazené nájemné.
- Požadavky na pracovní smlouvu a stabilní příjem – pro nezaměstnané, osoby s nepravidelnými příjmy nebo pracující „na černo“ prakticky nesplnitelné.
- Podmínka bezdlužnosti – zejména u obecních a městských bytů brání vstupu lidem s exekucemi nebo dřívějšími dluhy na nájemném.
- Nedostatek vhodných bytů – malé bytové jednotky nevyhovují početným rodinám, v některých regionech je celkový bytový fond pro sociální a dostupné bydlení omezený.
- Špatný technický stav dostupných bytů – byty jsou často v nevyhovujícím stavu (plísň, havarijní technický stav, absence základních služeb).
- Segregace a „obchod s chudobou“ – část dostupného nájemního bydlení je soustředěna do SVL, kde majitelé zneužívají závislosti nájemníků na dávkách a účtují předražené nájemné za nekvalitní bydlení.

Krajští koordinátoři upozorňují, že časté stěhování za levnějším bydlením je pro mnoho romských rodin běžné. Dochází k migraci mezi obcemi i kraji při zhoršení podmínek či po ukončení nájmu. Rodiny střídají ubytovny, azylové domy, pronájmy i bydlení u příbuzných, zejména tam, kde převládají krátkodobé smlouvy nebo hrozí neprodloužení nájmu, případně po uzavření ubytoven či demolici domů. Podle šetření RILSA 2024 se v posledním roce stěhovalo 15,7 % Romů.

Krátkodobé nájemní smlouvy jsou běžné – podle RILSA 2024 tvoří 68,5 % smluv na dobu určitou smlouvy na jeden rok – a významně zvyšují nejistotu bydlení. Romové, podobně jako zbytek populace, čelí vysokým cenám energií, ale výrazně častěji se dostávají do finančních potíží spojených s nedoplatky. Tyto výdaje často vedou k tzv. dluhové pasti. V roce 2024 mělo nedoplatky za teplo, elektřinu, plyn či vodu 26,1 % romských domácností oproti 43,1 % v roce 2021. V obecné populaci přitom tento podíl v roce 2023 podle Eurostatu dosahoval jen 1,9 %.

Dle RILSA 2022 vydávalo více než 40 % svých příjmů na bydlení 37,6 % romských domácností, v roce 2023 tento podíl klesl na 32,9 %. I přes tento pokles zůstává situace romské populace výrazně horší než u obecné populace, kde tento podíl činil jen 9,1 %.

Tabulka č. 14 Domácnosti s náklady na bydlení vyššími než 40 % jejich příjmů

Náklady na bydlení vyšší než 40 % příjmů?	Romská populace 2021 v %	Romská populace 2023 v %	Obecná populace 2023 v %
Ano	37,6	32,9	9,1
Ne	62,4	67,1	90,9

Zdroj: RILSA 2022, 2024, Eurostat 2023

3.3.4. Podpora ze strany veřejné správy

Nový **zákon č. 175/2025 Sb. o podpoře bydlení**²⁵ zavádí systém nástrojů na prevenci a řešení bytové nouze, včetně kontaktních míst pro bydlení, garancí pronájmu a asistence domácnostem v ohrožení. Cílovou skupinou jsou lidé v bytové nouzi, dále lidé ohrožení ztrátou bydlení, v energetické chudobě nebo s nadměrnými náklady na bydlení. Podle zastánců jde o zásadní krok k systémovému řešení, podle kritiků je zákon složitý, drahý a neřeší nedostatek bytů. Reálný dopad závisí na efektivitě jeho zavedení v praxi.

V roce 2024 vstoupil v účinnost zákon č. 126/2024 Sb., který **novelizoval stavební zákon** a umožnil v regulačních plánech vymezovat stavby pro dostupné nájemní bydlení. Součástí změn je širší využití plánovacích smluv a metodická podpora MMR pro jejich aplikaci.

Od roku 2023 běží systémový projekt MPSV [Podpora sociálního bydlení a jeho systémové zavádění v ČR](#). Má dva hlavní cíle – poskytovat metodickou podporu a provozovat Národní kontaktní centrum. Pomáhá 41 projektům zaměřeným na sociální bydlení, které mají dohromady zajistit téměř 750 bytů po celé republice. Smyslem projektu je vytvořit ucelený systém sociálního bydlení, přinášet nové nápady, sdílet dobrou praxi a sbírat zkušenosti z ČR i zahraničí. Projekty využívají přístup **Housing First** (28 projektů) i **Housing Led** (20 projektů) a jsou postaveny na principech desegregace, stability a důstojnosti bydlení, individuálního přístupu a oddělení podpory od kontroly.

ÚP ve spolupráci se sociálními službami poskytuje poradenství při chodu domácnosti a hledání standardního bydlení a podílí se na projektech prevence ztráty bydlení, včetně Housing First a Housing Led.

ASZ realizuje **poradenské programy prevence ztráty bydlení** v 17 obcích a podporuje vznik garančních fondů pro majitele bytů (Karlovarský kraj, Ústecký kraj, příprava fondů v Novém Boru, Žďáru nad Sázavou a Roudnici n. L.).

MPSV realizuje projekt **Prevence energetické chudoby**, který mapuje příčiny a testuje řešení, například belgický model pronájmu energeticky úsporných spotřebičů pro domácnosti s dluhy na energiích, zejména v sociálně vyloučeném prostředí.

MMR ve spolupráci s OECD připravuje návrh na **podporu nových bytových společností**, včetně sociálních bytových družstev, podle zahraniční dobré praxe.

Mezi **příklady dobré praxe z krajů** patří:

- Nájemní agentura v Liberci – bezplatná služba propojující majitele bytů s lidmi v bytové nouzi, garantující příjem pronajímateli, zajišťující správu nemovitosti a nabízející podnájem pod tržní cenou, doplněná o podporu sociálních pracovníků.
- Projekt ITI ve Zlíně – modernizace 40 bytů určených pro osoby v bytové nouzi s přidělováním na základě potřeb.
- Výkupy a rekonstrukce domů v Aši a Broumově – obce vykupují zdevastované nemovitosti, aby zabránily jejich zneužívání pro „obchod s chudobou“, a přetvářejí je na menší či sociální byty.

²⁵ Vyhlášen ve Sbírce zákonů byl 16. června 2025.

- Projekt [Víc než jen bydlení](#) v Plzni – sociální realitní agentura, která propojuje pronajímatele s lidmi čelícími diskriminaci, převážně romskými rodinami. Majitelům nabízí záruky, administrativní podpory, garance nájmu, drobné opravy a pojištění. Spolupracuje se sociálními pracovníky, kteří nájemníkům pomáhají s dluhy, úřady i sousedskými spory. Projekt dodržuje tržní nájemné a standardy bydlení, přičemž [dosavadní zkušenosti vyvracejí stereotypy](#) o neplatičích či ničení bytů. Je ale potřeba podpora při adaptaci rodin z ubytoven a práci se sousedy.

Oba roky ukázaly, že i přes pozitivní příklady projektů Housing First, sociálního bydlení nebo spolupráce obcí s neziskovým sektorem zůstávají jejich kapacity hluboko pod reálnými potřebami. Bez efektivního zavedení nového zákona o podpoře bydlení, posílení obecních bytových fondů a účinných opatření proti diskriminaci tak bytová nouze romských rodin přetrvává jako dlouhodobý a strukturální problém.

3.3.5. Role obcí a jejich přístup k obecnímu a sociálnímu bydlení

Stát v roce 1990 převedl obcím více než čtyři miliony státních bytů a obce 92 % z nich prodaly. Tím si výrazně omezily možnost plnit zákonem svěřenou bytovou politiku. Některé obce se brání převzetí jakýchkoli závazků a lobbují za „bezdotkatelné zóny“ či dokonce bourání prázdných budov, aby se do nich nenastěhovali „nepřizpůsobiví“. Byty obce nejčastěji pronajímají jako běžné nájemní bydlení a o něco méně je využívají pro účely sociálního bydlení, a i nové byty plánují využívat nejvíce takto²⁶. Programy sociálního bydlení tak v obcích zůstávají dobrovolné, což vede k velkým regionálním rozdílům.

Obce podle zákona č. 128/2000 Sb., o obcích, ve znění pozdějších předpisů, zajišťují podmínky pro bydlení svých obyvatel a při pronájmu obecních bytů musí dodržovat rovný přístup a zákaz diskriminace. Mohou stanovit vlastní pravidla pro přidělování bytů, například upřednostnit žadatele ze sociálních důvodů, přičemž MV dohlíží na jejich soulad se zákonem. V roce 2023 MV posoudilo 25 těchto pravidel, v roce 2024 pak 19 – v žádném případě nebyla zjištěna diskriminace na základě národnosti či „rasy“.

Důležitým precedents se stal rozsudek Krajského soudu v Plzni z listopadu 2023, který potvrdil právo obce požadovat po žadatelích bezdlužnost nejen vůči obci, ale i dalším institucím, a také doložení, že se v posledních čtyřech letech opakovaně nedopustili závažných přestupků.

Problémem tak nadále zůstává, že některé obce či města vnímají svůj bytový fond spíše jako zdroj příjmů než veřejnou službu. V praxi to vede k přidělování bytů nejvyšší nabídce v licitacích, což omezuje dostupnost bydlení pro sociálně slabé a zranitelné skupiny.

Z [Výsledků šetření „obecní bydlení“](#) (MMR, 2023) vyplynulo, že by 55 % obcí s rozšířenou působností uvítalo zřízení kontaktního místa pro bydlení a 34 % by zvažovalo poskytnutí garancí soukromým pronajímatelům. Zájem obcí o tyto nástroje však podmiňují jejich legislativní zakotvení a státní financování.

²⁶ Viz [Výsledky šetření „obecní bydlení“](#), MMR, 2023.

ASZ pomáhá obcím, kde je výraznější výskyt sociálního vyloučení a lidé často žijí v nevyhovujícím bydlení. V roce 2024 metodicky podporovala města a obce, které se díky tomu úspěšně zapojily do programů na podporu sociálního bydlení. Patří mezi ně například Písek, Liberec, Chomutov, Staré Křečany, Brno, Ostrava, Krnov, Moravská Třebová a Rumburk. V předchozích letech tato spolupráce vedla k tomu, že stovky domácností – včetně těch romských – získaly stabilní a důstojné bydlení.

Odpovědi na dotazníky zmiňují, že dostupnost bydlení se v posledních letech výrazně zhoršila a romské rodiny narážejí na předsudky majitelů bytů i nesplnitelné podmínky pronájmu, jako jsou vysoké kauce, požadavek absolutní bezdlužnosti nebo nepřiměřené nájemné. To mnohé nutí obracet se na lichváře. Je proto třeba zavést systémové nástroje podpory dostupného bydlení pro sociálně znevýhodněné rodiny, posílit prevenci diskriminace prostřednictvím kontrolních mechanismů a osvětových kampaní a rozvíjet sociální a nájemní bydlení ve spolupráci obcí, státu, neziskového sektoru a soukromých investorů.

Další návrhy směřují ke zpřísnění trestů za diskriminaci, k rozvoji osvětových programů s cílem zmírnit diskriminaci na trhu s bydlením a k větší podpoře sociální práce a komunitních pracovníků při řešení bytových problémů. Důležitá je i stabilita – dlouhodobé městské byty, garantované nájemné či sociální realitní kanceláře – a zároveň větší odpovědnost klientů, aby si bydlení vážili a řádně hradili své závazky. Jako vhodná řešení zazněla výstavba cenově dostupných bytů, nákup mobilních domů, zvýšení kapacity azylových domů a legislativní změny, které zajistí přiměřenou cenu a kvalitu bydlení i možnost dlouhodobé práce s rodinou.

3.3.6. Doporučení

Dostupnost a kvalita bydlení

- Finančně podporovat výstavbu, rekonstrukce a modernizace obecního bytového fondu, včetně alternativních stavebních řešení (mobilní, modulární, malé domy).
- Zlepšit technický stav dostupného bydlení a zajistit důstojné hygienické standardy.
- Omezit krátkodobé nájemní smlouvy u domácností v bytové nouzi a motivovat obce k delším smlouvám kompenzací rizik.
- Zachovat a rozvíjet doplatek na bydlení a související sociální služby.

Přístup k bydlení a odstranění diskriminace

- Zavést program garancí pro soukromé pronajímatele a rozvíjet kontaktní místa pro bydlení s poradenstvím.
- Posílit kontrolu zákazu diskriminace při pronájmu bytů, využívat testery z romské menšiny.
- Uplatňovat v sociálním bydlení princip desegregace.

Prevence ztráty bydlení a sociální podpora

- Rozvíjet projekty Housing First a Housing Led s důrazem na individuální podporu a dlouhodobou stabilitu.

- Zakládat garanční fondy pro majitele bytů v regionech s vyšší mírou sociálního vyloučení.
- Podporovat projekty prevence energetické chudoby.

Posílení kapacit samospráv

- Posilovat kapacity obcí pro přípravu a realizaci projektů dostupného bydlení, například prostřednictvím regionálních center.
- Mapovat reálnou poptávku po nájemním bydlení a sociálně-ekonomický profil nájemníků pro cílenější politiku.
- Zlepšit informovanost obcí o hrozících vystěhováním, aby mohly nabídnout náhradní řešení a sociální podporu.

Další opatření v oblasti bydlení obsahuje [Úkolová část Strategie rovnosti, začlenění a participace Romů 2021–2030](#) (Strategický cíl D: Zajistit rovný přístup Romů ke kvalitnímu bydlení)

3.4. Zdraví

3.4.1. Zdravotní stav romské populace

Zdravotní stav romské populace v ČR je dle zpráv krajských koordinátorů dlouhodobě ovlivněn širokou škálou zdravotních potíží. Mezi **nejčastější onemocnění** patří cukrovka, vysoký krevní tlak a další kardiovaskulární choroby, obezita (často i u dětí), chronická respirační onemocnění a onkologická onemocnění související zejména s kouřením. Významnou část problémů tvoří také nemoci způsobené nevyhovujícím bydlením – opakované infekce dýchacích cest, kožní onemocnění včetně svrabu a vši, a infekční choroby, například hepatitida typu A a C. Časté jsou i zubní potíže, zejména kazivost a rozpad chrupu u dětí, které souvisejí s nedostatečnou hygienou a špatnou dostupností stomatologické péče. U dětí se navíc objevují zanedbaná očkování, kožní problémy, psychické obtíže a stále častější užívání cigaret, marihuany a dalších návykových látek už od nízkého věku.

Příčinami těchto zdravotních problémů jsou špatné životní podmínky, například vlhké a plesnivé byty, ale i faktory životního stylu, jako kouření, nezdravá strava a malá pohybová aktivita. Zásadní vliv má také chudoba a sociální vyloučení, které ztěžují přístup ke kvalitní zdravotní péči. Situaci dále zhoršuje nízká zdravotní gramotnost, nedůvěra k lékařům a zkušenosti s diskriminací, což může vést k zanedbávání prevence a oddalování léčby.

Podle dat RILSA 2024 je **zdravotní stav Romů horší než v obecné populaci**, a to jak podle subjektivního hodnocení, tak podle konkrétních zdravotních ukazatelů. Svůj zdravotní stav hodnotilo jako velmi dobrý nebo dobrý 65,0 % Romů, což je téměř stejné jako v roce 2023 (65,9 %) a mírně méně než v obecné populaci (67,9 %). Podíl Romů s dlouhodobým onemocněním nebo zdravotním problémem činí 26,9 %, přičemž v obecné populaci se pohybuje na úrovni 35,0 %. Dlouhodobé zdravotní omezení v běžných činnostech uvádí 29,9 % Romů (2021 26,9 %), což je

srovnatelné s 26,7 % v celé ČR. U výsledků těchto dat je třeba ale vzít v potaz, že romská populace je ve srovnání s obecnou „mladší“.

3.4.2. Přístup ke zdravotní péči

Podle RILSA 2024 má romská populace ve srovnání s obecnou populací ČR **horší přístup ke zdravotní péči** a nižší míru jejího využívání. V roce 2023 uvedlo 11,1 % Romů, že potřebovali praktického lékaře nebo specialistu, ale péči nedostali, zatímco v obecné populaci to bylo jen 1,8 %. Ještě větší rozdíl je u stomatologické péče – zde neuspokojenou potřebu uvádí 23,4 % Romů oproti 2,5 % v populaci ČR. Tyto rozdíly ukazují na systémové bariéry v přístupu Romů ke zdravotní péči, které mohou být způsobeny jak ekonomickými a geografickými faktory, tak nízkou mírou registrace u lékařů či diskriminací.

Tabulka č. 15 Neuspokojení zdravotních potřeb – praktický lékař, specialista

Nespokojená potřeba zdravotní péče	Romská populace 2021 v %	Romská populace 2023 v %	Obecná populace 2022 v %
Praktický lékař nebo specialita	15,6	11,1	1,8
Stomatologická péče	25,2	23,4	2,5
Lékařská pohotovost	N/A	9,8	N/A

Zdroj: RILSA 2022, 2024, Eurostat 2022

Romská populace má výrazně **nižší míru využívání zdravotní péče** než obecná populace. V posledních 12 měsících navštívilo praktického lékaře 55,9 % Romů oproti 74,5 % v obecné populaci. Rozdíl je ještě výraznější u zubní péče – zubaře navštívilo pouze 20,3 % Romů, zatímco v běžné populaci 75,6 %. U gynekologa bylo 44,0 % romských žen, což je sice vyšší podíl než u jiných typů péče, ale stále to znamená, že více než polovina žen tuto péči v posledním roce nevyužila.

Tabulka č. 16 Návštěva lékařů v posledních 12 měsících

Nespokojená potřeba zdravotní péče	Romská populace 2021 v %	Romská populace 2023 v %	Obecná populace 2019 v %
Praktický lékař	53,6	55,9	74,5
Zubní lékař	22,5	20,3	75,6
Gynekolog	31,9	44,0	N/A

Zdroj: RILSA 2022, 2024, EHIS 2019

Absence registrace je významnou bariérou: u praktického lékaře není registrováno 9,1 % Romů, u zubního lékaře 57,6 % a u gynekologa 26,1 % romských žen. Významný je i problém finanční dostupnosti – 25,3 % Romů, jimž byly v posledních 12 měsících předepsány léky s doplatkem, se alespoň jednou stalo, že si léky nevybrali, protože neměli peníze na úhradu doplatku. Ve výsledku je přístup romské populace k lékařské péči omezený nejen geograficky a ekonomicky, ale také kvůli nízké míře registrace u lékařů a nízkému využívání preventivních služeb.

Přístup ke zdravotní péči komplikuje dle krajských koordinátorů nedostatek odborníků, zejména stomatologů, pediatrů, psychiatrů a dětských psychologů, finanční bariéry spojené s úhradou

péče (například dentální hygieny), geografická nedostupnost lékařů v menších obcích a dlouhé čekací doby na vyšetření.

3.4.3. Prevence a zdravotní gramotnost

Preventivní prohlídky se dle krajských koordinátorů často nevyužívají a lékaře Romové vyhledávají až v akutních případech. U dětí je časté zanedbání pravidelného očkování – z důvodu nedůvěry k vakcinaci, dezinformacím nebo složité orientaci v systému zdravotní péče. Nízká zdravotní gramotnost se projevuje špatnou informovaností o dostupných službách, neznalostí preventivních postupů a slabou schopností vyhodnotit zdravotní rizika.

Důvodem jsou jednak socioekonomické bariéry (řešení základních existenčních potřeb má přednost před prevencí), jednak nízká důvěra k institucím a někdy i diskriminace ze strany zdravotníků. V některých regionech fungují projekty zdravotní mediace, komunitní workshopy a programy zaměřené na zdravý životní styl, které přispívají ke zvyšování povědomí, ale jejich rozsah je omezený a pokrytí nerovnoměrné. Tam, kde mediátoři zdraví nebo terénní pracovníci působí, se daří zvyšovat účast na preventivních prohlídkách i očkování.

Vzdělávací aktivity probíhají i ve školách nebo prostřednictvím NNO (např. DROM, Blízký soused, z.s.), ale často nejsou cíleny výhradně na romskou populaci. Zprávy krajských koordinátorů se shodují, že systematický a dlouhodobý přístup k prevenci a zvyšování zdravotní gramotnosti chybí, což vede k přetrvávání vysoké nemocnosti a odkládání řešení zdravotních problémů.

3.4.4. Psychické zdraví a návykové látky

Šetření RILSA 2024 ukazuje, že v oblasti **duševního zdraví** je situace romské populace horší než u obecné populace – více než třetina (37 %) je ohrožena depresí na základě skóre WHO-5 Well-being Indexu. Krajsští koordinátoři uvádí, že psychologická a psychiatrická péče je nedostupná kvůli nedostatku odborníků a dlouhým čekacím dobám, přičemž psychické obtíže zůstávají neléčené i kvůli silnému stigma ve společnosti.

V oblasti **návykových látek** se šetření RILSA 2024 zaměřilo na kouření a konzumaci alkoholu – tabákové výrobky i elektronické cigarety užívá 71,0 % Romů (oproti 34,6 % v obecné populaci). Alkohol nejméně jednou týdně pije 49,2 % romské populace, což je výrazně častější než v obecné populaci (26,7 %).

Ze zpráv krajských koordinátorů vyplývá, že se v oblasti návykových látek nejčastěji objevuje tabák, alkohol marihuana, či pervitin, méně často heroin a těkavé látky. V některých lokalitách začíná užívání už kolem 8–10 let věku. Přibývá i nelátkových závislostí, například na hazardních hrách, online sázení, sociálních sítích a energetických nápojích. Užívání drog v rodinách přispívá k přenosu vzorců chování na děti. Zdravotní rizika zvyšuje sdílení injekčního materiálu a kombinované užívání více látek.

Podpůrné služby existují především v podobě terénní práce a nízkoprahových programů, Harm Reduction aktivit a preventivních programů ve školách, které zajišťují neziskové organizace jako DROM, Prevent 99, z.ú. nebo Agarta z.s. Tyto projekty však pokrývají jen omezený počet lokalit a klientů, a systematická celostátní opatření stále chybí.

Oddělení národnostních menšin a romských záležitostí ve spolupráci s organizací Podané ruce, o.p.s. vypracovalo kurz [Specifika práce s Romy – uživatelé návykových látek](#). Kurz je zaměřen na poskytnutí hlubšího porozumění závislostní problematice v rámci romské menšiny, přičemž vychází z dlouhodobých zkušeností z brněnských SVL. Je určen pro sociální pracovníky, pracovníky prevence, poradenství, veřejné správy a další profesionály, kteří pracují s touto specifickou klientelou.

3.4.5. Odškodnění protiprávně sterilizovaných žen

V roce 2021 byl schválen zákon č. 297/2021 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky osobám sterilizovaným v rozporu s právem a o změně některých souvisejících zákonů, a to s účinností od 1. ledna 2022.²⁷

Krajští koordinátoři uvádějí, že NNO a terénní sociální pracovníci poskytují dotčeným ženám poradenství, pomáhají s vyplňováním žádostí a shromažďováním potřebné dokumentace. Část žen má stále problém doložit potřebné podklady kvůli časovému odstupu od zákroku, nedostatku zdravotní dokumentace nebo neznalosti svých práv. Povědomí o možnosti odškodnění je v některých oblastech nízké. V několika regionech se uvádí, že romské ženy, kterých se tato problematika týká, často váhají žádost podat kvůli nedůvěře k institucím nebo obavám z retraumatizace.

Problémy spojené s celým procesem popsala [revidovaná Strategie romské integrace 2021-2030](#) a [Zpráva o šetření z vlastní iniciativy ve věci odškodnění protiprávní sterilizace](#) vydaná veřejným ochráncem práv. Hlavní problémy v procesu odškodňování spočívají zejména v přístupu MZ. Žádosti nebyly vyřizovány ve lhůtě 60 dnů stanovené zákonem, řízení se často protahovalo i o více než rok, což je zvláště závažné vzhledem k věku a zdravotnímu stavu žadatelek. Komunikace nebyla vždy vstřícná – žadatelky se opakovaně nemohly dovolat ani získat odpověď na e-maily, což odporuje principu veřejné správy jako služby veřejnosti. MZ také neposkytovala dostatečné a srozumitelné poučení o právech a možnostech, zejména o tom, jaké důkazy mohou žadatelky předkládat, pokud zdravotnická dokumentace chybí (často bývá skartovaná nebo ztracená). Tento přístup staví žadatelky do důkazní nouze, a Nejvyšší správní soud proto konstatoval, že MZ musí činit aktivní kroky k ověření, zda k sterilizaci u žadatelek došlo a přijímat i tzv. hájitelná tvrzení podložená indiciemi. Proces podání žádostí je navíc složitý, mnohé ženy potřebují pomoc NNO nebo právníků, a vyřizování se zpožďuje i kvůli nedostatečné personální kapacitě ministerstva. Doporučeno je proto upřednostňovat žádosti starších a vážně nemocných žen, rozšířit přijímané důkazní prostředky, posílit personální kapacitu a zlepšit komunikaci se žadatelkami.

Dotační program Úřadu vlády *Prevence sociálního vyloučení a komunitní práce* mimo jiné podporuje i asistenci při vyřizování žádostí o jednorázovou peněžní dávku osobám sterilizovaným v rozporu s právem (podle zákona č. 297/2021 Sb.).

²⁷ Od 13. srpna 2025 je účinná novela zákona, která prodlužuje lhůtu pro podání žádosti do 2. ledna 2027.

3.4.6. Projekty v oblasti zdraví

MZ realizovalo v roce 2023 projekt ***Efektivní podpora zdraví osob ohrožených chudobou a sociálním vyloučením***, na který navázal v roce 2024 projekt ***POZDRAV – Podpora zdraví v rodinách***, v jehož rámci fungovala síť 14 Regionálních center podpory zdraví s koordinačními pracovníky, kteří prováděli skupinové intervence zaměřené na pohybovou aktivitu, zdravý životní styl, Dny zdraví, kurzy zdravého životního stylu a další doplňkové aktivity (webináře, soutěže). V roce 2024 bylo uskutečněno 79 preventivních intervenčních programů podpory zdraví a dohromady 61 224 hodinových intervencí pokrývajících 11 oblastí rizikových faktorů životního stylu. Na ně navazoval projekt ***Mediátor podpory zdraví pro Romy*** (podpořený UNICEF), v rámci kterého byl původně plánovaný počet 10 000 intervencí překročen šestinásobně na 60 767 intervencí. Dále proběhl projekt financovaný z Norských fondů, jehož cílem byla opět podpora zdravotní gramotnosti romské populace; v období únor–červenec 2024 bylo realizováno 17 218 individuálních intervencí pro Romy všech věkových skupin po celé ČR.

Ze strany **samosprávy** probíhaly v letech 2023 a 2024 zejména projekty financované z národních a evropských zdrojů, například *Efektivní podpora zdraví osob ohrožených chudobou a sociálním vyloučením* (Jihočeský kraj) nebo *Podpora zdraví v sociálně vyloučených lokalitách* (Ústecký kraj), které využívaly mediátory zdraví k registraci klientů u lékařů a doprovodu na vyšetření. Pořádány byly *Dny zdraví* (např. Karviná), školní preventivní besedy zaměřené na návykové látky nebo workshopy o zdravém životním stylu pro děti. V několika regionech (např. Praha 7, Praha 14, Olomoucký kraj) fungovaly multidisciplinární týmy nebo případové konference, které spojovaly sociální a zdravotní složky při řešení složitých situací.

NNO zajišťovaly především **terénní a nízkoprahové služby**. Patří mezi ně adiktologické poradenství (např. KC DROM v Brně, Prevent 99 z.ú., Arkáda – sociálně psychologické centrum, z.ú.), projekty zdravotní mediace (např. D.R.A.K. z.s. v Libereckém kraji) či osvěta (např. Blízký soused, z.s. v Plzeňském kraji, Agarta z.s. ve Zlínském).

Společným rysem je, že většina těchto aktivit má projektový, časově omezený charakter a po jejich ukončení dochází k útlumu nebo zániku služeb – typicky u zdravotních mediátorů. Krajsí koordinátoři opakovaně zdůrazňují potřebu dlouhodobého financování a systémového ukotvení těchto nástrojů, aby zlepšení zdravotního stavu romské populace nebylo jen dočasné.

V odpovědích na dotazník zaznívalo, že je důležité posílit dostupnost preventivní a komunitní péče v lokalitách s vysokým podílem romské populace a zvyšovat zdravotní gramotnost prostřednictvím kurzů, osvěty i praktických programů, například kurzů zdravého vaření nebo poukazů na zdravé potraviny. Je třeba navázat na dosavadní iniciativy, jako je podpora mediátorů zdraví či regionálních center podpory zdraví, jejichž financování je pouze dočasné.

Opakovaně zaznívaly požadavky na posílení terénních zdravotně-sociálních programů, rozvoj vzdělávání zdravotnického personálu v etické komunikaci a na odstranění nerovného přístupu k pacientům. Důležitá je i lepší spolupráce rodin s pediatrií, navýšení kapacit zdravotní péče, dostupnější pečovatelské služby a efektivnější procesy při vyřizování žádostí o odškodnění za protiprávní sterilizace. V oblasti prevence by měla osvěta více využívat sociální sítě, které jsou pro mladší generace Romů přístupnější než tištěné materiály. Podstatná je i prevence užívání návykových látek.

3.4.7. Doporučení

Prevence a zdravotní stav

- Zaměřit se na prevenci a včasnou diagnostiku civilizačních onemocnění, obezity a závislostí, zejména u dětí a mládeže.
- Zlepšit podmínky bydlení a hygieny v SVL pro snížení výskytu infekčních chorob.
- Rozšířit preventivní prohlídky, očkování a kampaně podporující zdravý životní styl a pohybovou aktivitu.

Přístup ke zdravotní péči

- Zvýšit kapacity praktických lékařů, pediatriů a zubařů, zajistit dostupnost péče i v menších obcích prostřednictvím mobilních služeb.
- Zavést finanční podporu pro úhradu zdravotní péče a léků.
- Posílit registraci Romů u lékařů prostřednictvím zdravotních mediátorů a terénních pracovníků.
- Systematicky monitorovat a řešit diskriminaci ve zdravotnictví.

Zdravotní gramotnost a komunitní podpora

- Dlouhodobě financovat programy zdravotní mediace a komunitní workshopy.
- Posilovat zdravotní osvětu ve školách i ve společnosti a zvyšovat zdravotní gramotnost prostřednictvím školení, informačních materiálů a spolupráce s NNO.

Duševní zdraví a závislosti

- Zlepšit dostupnost psychologické a psychiatrické péče, včetně mobilních a terénních služeb.
- Destigmatizovat téma duševního zdraví prostřednictvím kampaní a podpůrných skupin.
- Posílit kapacity adiktologických služeb a Harm Reduction programů, zaměřit prevenci i na mladé Romy a děti.

Odškodnění a systémová podpora

- Pokračovat v odškodňování protiprávně sterilizovaných žen a zajistit dostatečnou informovanost a pomoc s dokumentací.
- Dlouhodobě financovat a systémově ukotvit osvědčené projekty propojující zdravotní a sociální služby.
- Posílit spolupráci veřejné správy, zdravotnických zařízení a NNO pro komplexní podporu zdraví romské populace.

Další opatření v oblasti zdraví obsahuje [Úkolová část Strategie rovnosti, začlenění a participace Romů 2021–2030](#) (Strategický cíl F: Snížit nerovnosti ve zdraví Romů)

4. Závěr

Sociální situace Romů v Česku zůstává obtížná a v některých regionech, zejména v Ústeckém kraji, se dále zhoršuje vlivem rostoucích životních nákladů a inflace. Prohlubuje se chudoba a zadluženost, což vede k častějšímu stěhování do sdílených domácností a k nižší motivaci mladé generace ke vzdělávání. Přetrvává nízká zaměstnanost a vysoký podíl práce „na černo“. V oblasti bydlení zůstává problémem nedostatek obecních bytů, krátkodobé nájemní smlouvy a diskriminace. Zdravotní stav romské populace je stále horší než u většiny společnosti, a to jak v oblasti chronických nemocí, tak v užívání návykových látek, zatímco dostupnost odborné péče je omezená.

K pozitivům posledních dvou let patří otevření Památníku holokaustu Romů a Sintů v Letech u Písku v roce 2024, přijetí definice anticikanismu vládou, rozvoj projektů Housing First a Housing Led a garančních fondů v oblasti bydlení. Ve vzdělávání se ukazuje smysluplnost podpůrných aktivit tam, kde se daří zapojovat celé rodiny a kde funguje systematická spolupráce škol, obcí a NNO. V oblasti kultury zůstává romská tvorba viditelná díky festivalům a řadě dalších kulturních akcí a aktivitám Muzea romské kultury.

Negativně lze hodnotit stagnující účast romských dětí v předškolním vzdělávání, přetrvávající segregaci ve školách a nízkou participaci Romů na politickém a veřejném životě. Přetrvává rozšířený anticikanismus, který se projevuje jak v každodenních interakcích, tak v nenávislných projevech online, a důvěra v justiční orgány je nízká kvůli malému počtu trestně stíhaných případů. V oblasti zaměstnanosti a bydlení je patrná malá motivace obcí a státu k systémovým opatřením.

Situace romské menšiny se odráží v širších společenských a ekonomických trendech. Rostoucí inflace a životní náklady prohlubují zranitelnost sociálně vyloučených domácností. Veřejná správa sice pravidelně vyhlašuje dotační programy v oblasti prevence kriminality, drogové problematiky či podpory národnostních menšin, avšak integrační politika Romů není dostatečně prioritizována. V mnoha obcích chybí romští poradci nebo pracují jen na částečný úvazek. Ukazuje se, že pro zlepšení situace je nutná dlouhodobější a systematictější podpora, jasné vyhodnocování dopadů opatření a aktivní zapojení samotných Romů a Romek.